

PAROLA

XXV. évfolyam

A közösségi fejlesztőmunka folyóirata

2016/4. szám

Közösség konferencia 2016
Két előadás

Lányi András: Elképzelt közösségeim

Plovdiv, Bulgária:
Romák javuló megélhetése

Dva bratanki - Lengyel tanulmányút

Kincskeresők a Tisza mentén
Óballa mesélő múltja

Tartalom

Közösség konferencia 2016 - Két előadás.....	2
Mi az, hogy „mi”? Miért nincs helye a közösségeknek a kortárs társadalomelméletben?	3
Mi a közösség?.....	6
Lányi András: Elképzelt közösségeim - Szubjektív ajánló	12
Plovdiv, Bulgária: Romák javuló megélhetése	15
Dva bratanki	18
Kincskeresők a Tisza mentén - Óballa mesélő múltja	21
Megjelent Nyírmártonfalva első falukönyve - Helyi emberek írták, helyi emberekről, helyi embereknél	26
MEGJELENT! Civilek hatalma – a politikai tér visszafoglalása.....	28

PAROLA. Felelős kiadó: a Közösségfejlesztők Egyesülete, Kovács Edit elnök

Felelős szerkesztő: Vercseg Ilona

Tördelés: Sain Mátyás

Észrevételeiket, javaslataikat várjuk a szerkesztőség email címén: kofe@kkapcsolat.hu



Közösség konferencia 2016

Két előadás



A Közösségfejlesztők Egyesülete az Alapítók emlékére 2016-ban is megrendezte éves Közösség konferenciáját „Mi az, hogy „MI”? – *Közösségi alapú gazdaságfejlesztés jelen időben* témában, az ELTE TáTK Humánökológiai szakkal, valamint az ELTE TáTK Közösségi és Civil Tanulmányok Szakának közreműködésével, 2016. november 11.-én az ELTE TáTK Kari Tanácstermében.

A részletes programot ld. az egyesület honlapján: <http://www.kofe.hu/szakmai-tevekenyseg/allando-programok/kozossegi-konferencia/74-kozossegi-konferencia-mi-az-hogy-mi-kozossegi-alapu-gazdasagfejlesztes-jelen-idoben>

Számunkban Lányi András és Vercseg Ilona előadásának közlésére vállalkozunk. *A szerk.*



Mi az, hogy „mi”?

Miért nincs helye a közösségeknek a kortárs társadalomelméletben?

Lányi András

Az uralkodó felfogás szerint a társadalmi cselekedetek végső magyarázata és célja az egyén (módszertani individualizmus); a társadalmi igazságosság alapelve pedig az egyének vagy csoportjaik közötti megkülönböztetés tilalma. Ami az egyéni autonómia és az általános törvény közé esik, az útban van, és el kell onnan távolítani.

A közösségetlenség (konviviális) elméletek, Durkheimtől G. H. Mead-en keresztül a humánökológiáig, e felfogással vitatkozva fejtik ki álláspontjukat.

- Nem az egyén magatartásából magyarázzák a közösségekben zajló folyamatokat, hanem fordítva járnak el.
- Bemutatják, hogy az autonómia nem függetlenséget jelent másoktól: az önmeghatározás vagy önszerveződés éppen ellenkezőleg, a környezettel kölcsönhatásban mehet csak végbe.
- Az igazságosságot nem az egyének közötti elosztás kérdéseként értelmezik, hanem az együttműködés módjaként. Igazságos csak a kölcsönös segítség és odaadás lehet, mivel az egyének ahhoz, hogy emberi életet élhessen, okvetlenül több kell, mint amennyi „jár” neki.

A modern ipari társadalmak azonban úgy tűnik, jól elvannak közösségek nélkül is. Mi teszi ezt számukra lehetővé? A személyközi érintkezést közvetítő, általános és kötelező érvényű szabályok szerint működő médiumok. A piac, a jog, az informatika „nyelve” olyan személytelen, önműködő rendszerek kialakulását tette lehetővé, melyek lehetővé teszik a kommunikációs partnerek kölcsönösen kiszámítható érintkezését anélkül, hogy bármiben is egyet kellene érteniük, vagy akár csak ismerniük kellene egymást. Elég, ha a kommunikációs játékszabályokat ismerik, és azok érvényességét elismerik.

Mi történik a közösségekkel ilyen körülmények között? Feleslegessé válnak és széthullanak, az egyének pedig tömeget alkotnak. A tömeg nem emberek sokasága, hanem a személyközi kapcsolatok meghatározott módja. A modern ipari tömegtársadalomban az egyének egymással csak feltéte-

les és nagyrészt közvetett kapcsolatban állnak; a társadalmi alapviszony egyenként kapcsolja őket a központi apparátusokhoz és/vagy univerzális elven működő hálózatokhoz.



A modern ipari tömegtársadalmat szervező két elv, a piaci csere és a bürokratikus igazgatás nem alkot kétféle modellt, hanem kölcsönösen feltételezik egymást. A tisztán piac-elvű laissez-faire liberalizmus, vagy a racionális központi irányítás erőszakos kísérletei minden esetben véres kudarcot vallottak. A kétféle szabályozás szimbiózisa az úgynevezett jóléti államokban, utóbb a transznacionális hálózatok által uralt és szabadkereskedelmi csúfolt világrend keretei között a modern ipari társadalom logikus fejleményei.

E logika ellenében lépnek fel azok a harmadikutasnak nevezett elméletek és mozgalmak, amelyek „antikollektív ellensúlyokat” (W. Röpke) keresnek a társadalom eltömegesedésével szemben. Közös vonásuk, hogy a közösség fogalmának újraértelmezésére tesznek kísérletet, s a tömegtársadalom alternatíváját éppen az elszigetelt egyén és az univerzális szabályozás közé ékelődő közbülső alakzatokban látják (Montesquieu: corps intermediaires).

Miért gyanús, aki manapság közösséget emleget?

Az uralkodó felfogás szerint a közösségek politikai jelentőségének elismerése akadályozná az egyéni szabadság és az univerzális igazságosság elvének érvényesülését. A közösség ugyanis azt jelenti, hogy a csoport együttélésében a hangsúly az őket összetartó és másoktól értelemszerűen megkülönböztető különös mintázatokra kerül. Ez valóban így van. Ha nem tudnánk magunkat egy közösség tagjaiként másoktól megkülönböztetni,

honnan tudhatnánk, hogy kik vagyunk „mi”, mitől és meddig vagyunk azok, akik vagyunk? Ha ezeknek a megkülönböztetéseknek nem tulajdonítanánk különös jelentőséget, milyen alapon számíthatnánk összetartásra, hűségre, szükség esetén áldozatkészségre a közösség tagjai részéről? S fenntartható-e a sikeres együttműködés, a társadalom rendje e nélkül?

Mindez nem jelenti mások kirekesztését, éppen ellenkezőleg, a befogadás előfeltételének tartom, hogy tudjuk, „mibe” és milyen feltételekkel fogadunk be másokat. A közösség önazonossága és önbizalma a sikeres integráció előfeltétele. Az identitás Charles Taylor szerint azt jelenti: tudjuk, kikhez tartozunk, tudjuk, mik a céljaink, s tudjuk, miként váltunk azzá, akik vagyunk. A válasz e három kérdésre egy történetet alkot, amely nem adható elő úgy, hogy ne szövődne bele a mások történetébe, s ne alkotna a másokéval közös történetet (narratív identitás). Ha nem ismernénk magunkra és a mieinkre ilyen történetekben, vajon miből vennénk észre, amikor már nem „mi” vagyunk?

A „község” fogalmát azonban koronként más és más, egymástól igencsak elütő értelemben használták.

1. A leggyakrabban mind a mai napig a premodern értelmezés bukkan fel: e szerint a közösség alapja a tagok megkérdőjelezhetetlen összetartozása. Az ilyen organikus, hosszabb ideje fennálló, változatlan jegyekkel leírható, közös eredetre hivatkozó és áthagyományozott normákat követő csoportokat Tönnies egyenesen a modern társadalom-fogalommal állította szembe, Durkheim azonosságon alapuló közösségnek nevezte, hogy megkülönböztesse a különbségen alapuló modern közösségektől. A zöld ideológiában sem ritka a *hagyományos* közösségek idealizálása, valamint a kesergés eltűnésük felett.

2. A modernitás oldalán elsősorban „absztrakt” közösségeket találunk. Az egyik változat az általánosítható és egyetemesen összemérhető különbség elvén működik, és a partnerek egyéni érdekének megfelelő, önként vállalt szerződéses viszonyban látja a legitim közösség alapját. Az ilyen *kontraktualista* közösség mintái a piaci alku, a megegyezés alapján működő gazdasági szervezetek és cserekapcsolatok, valamint az állam polgárait összekötő jogviszony.

3. A másik modern változat egy nem kevésbé elvont azonosságra épít: az egyes társadalmi cso-

portok tagjait összefűző érdekviszonyok azonosságára. Ezek közül a történelmi materializmus a tulajdonhoz való viszont emeli ki, mint amelyen az egyes társadalmi osztályok tagjainak közössége alapul. Ezt a közösség-felfogást általában *kollektivistának* nevezik.

4. Létezik azonban egy mindezeketől eltérő történelmi modell is, ami *kommunitárius* néven ismeretes. A lokális szervezettségű középkori paraszttársadalom vagy az egykorú városi communitasok kutatói (Hajnal István, Lewis Mumford, Murray Bookchin) megegyeznek abban, hogy a történelmi folytonosság és a normatív egyetértés igénye nem egynemű, zárt, hagyomány- és tekintély-elvű közösségeket eredményezett, hanem egyre differenciáltabb alakulatokat, amelyekben az egymásrautaltság és a munkamegosztás erős szolidaritást fejleszt, s a szüntelenül megbomló, változó és vitatott konszenzus körül a társadalmi párbeszéd és megegyezés többé-kevésbé demokratikus kultúrája bontakozik ki, valahogy úgy, ahogyan egykor a görög városállamokban történt. Ez a modell azonban sem a hagyományos tekintélyelvű, sem a modern ipari tömegettársadalmak korában nem vált paradigmaticussá. Talán majd ezután?

Miért időszerű mégis napjainkban közösségekről beszélni?

Község vagy sem, a modernitás embere társadalmi önazonosságának magától értetődő kereteit a nemzetállam intézményrendszere nyújtotta. A globalizáció ezeket a kereteket megfosztotta kizárólagosságuktól; tájékozódásunk, céljaink, érdekeink az élet legtöbb területén átlépik a régi határokat. A transznacionális hálózatokban zajló érintkezés azonban sokmindent nyújt ugyan a résztvevőknek, de identitást nem. Kozmopolita identitással legfeljebb a globális elit tagjai és az őket kiszolgáló globális szervezetek alkalmazottai rendelkeznek. A világ proletárjai ezzel szemben nem egyesültek, még a világ nagyvárosi övezeteiben összezsúfolódó bevándorlók és vendégmunkások sem – nekik legfeljebb a kulturális hibridizáció viszontagságaiban lesz részük, multikulturális identitás helyett. Ebben a helyzetben felértékelődik a helyi társadalom és a kisebb közösségek identitás-képző jelentősége. Ez sok esetben visszatérést jelent olyan premodern közösségekhez, mint amilyenek a vallás, az etnikum vagy kifejezetten a társadalmi kirekesztettség alapján szerveződnek, míg a modern kollektivistá ideológiák harcias feminista színekben köszönnek vissza, a posztmo-



dern liberalizmus ellenben a sajátos szexuális irányultságúak közösségeinek emancipációját tűzi zászlajára.

Manuel Castells már a múlt század végén felismeri ezeknek a közösségeknek defenzív, zárt, kompenzatorikus jellegét. Szerinte a globalizáció kihívásának megfelelni képes, közös célokkal, azaz konstruktív jövőképpel rendelkező, nyitott, tehát másokat integrálni képes közösségek leginkább a helyi társadalom önvédelmi harcából, a közös környezet épségét, az élet minőségét őrző civil mozgalmakból szülehetnek. És aligha véletlen, hogy ezek az új társadalmi mozgalmak maguk sem az intézményes politikai keretek között szerveződnek, hanem azokon kívül jelennek meg.

Mi jellemzi ezeket az újtípusú civil mozgalmakat? Mindenekelőtt az önkéntesség, a lokalitás és az önszerveződés/önrendelkezés igénye. Azonban éppen ezek a vonások azok, amelyek a tömegtársadalmak viszonyai között a legnehezebben tudnak érvényesülni. Az önkéntes közéleti szerepvállalástól visszatart az elszigeteltségét és tehetetlenségét tapasztaló, „lakossággá” züllesztett társadalmak hajlama a beletörődésre, a felelősség elhárítására, a számukra kijelölt passzív „fogyasztói” szerep elfogadására. A helyi jelleg és az alulról felfelé építkező törekvéseket eszközeikben, jogaikban, mozgási lehetőségeikben végzetesen korlátozza az államok, nemzetközi hálózatok és transznacionális cégbirodalmak központosító törekvése. Ugyanez lesz az önszerveződés és önrendelkezés külső akadálya, míg belső akadályként a kölcsönös bizalmatlanságot és az önbizalom hiányát kell említenünk egy olyan világban, ahol a technológiai rendszerektől és a hivatásos szakértőktől való függés a természetes állapot. Szülehetnek-e, fennmaradhatnak-e ilyen feltételek között életképes civil közösségek? Erre a kérdésre nincs elméleti válasz: ez a jelenleg folyó társadalmi küzdelmek valóságos tétje, ahogy *Az erény nyomában* szerzője, Alasdair McIntyre fogalmaz: „Ebben a stádiumban az a dolgunk, hogy olyan helyi közösségi formákat alakítsunk ki, amelyekben a civilizáció, valamint az intellektuális és az erkölcsi lét megőrizhető a sötétség új korszakában, mely már itt van a nyakunkon... Ez alkalommal azonban a barbárok nem a határain-

kon túl várnak,; már jó ideje ők irányítanak bennünket.”

Min múlik a közösség-építés sikere?

A kérdésre a választ elsősorban Wilhelm Röpke a múlt század harmincas éveiben íródott Harmadik út című műve alapján próbálom összefoglalni.

- Az önkéntes részvétel és felelősségvállalás hajlandóságát ő meghatározott képességekhez köti; ahol ezek kivesznek, a társadalom elpusztul. Ez a két képességünk: a tisztelet és a felháborodás. Cselekedni azok fognak, akik felháborodtak, felháborodni pedig az tud, akiben él a tisztelet a társak vagy a közösséget összetartó elvek iránt.
- Azonban ugyanilyen nélkülözhetetlen előfeltétele a közösségi aktivitásnak a tagok önállósága, a szó anyagi és szellemi értelmében. Önálló pedig csak az lehet, aki saját tulajdonnal rendelkezik. A szabadság a gyakorlatban „önmaga által meghatározott munkakörön alapuló élet”. A kapitalizmus nyomorúsága, írja Röpke, nem abban áll, hogy egyesek tőkével rendelkeznek, hanem abban, hogy mások nem rendelkeznek tőkével.
- A saját sorsáról felelősen és tájékozottan döntő civil közösség természetesen csak helyben képzelhető el, ezért elengedhetetlen a „kisebb települési és termelési egységek” önállóságának helyreállítása, ami az ökológiai politika legelső lépése kell legyen minden esetben. A „helyi” értelemszerűen nemcsak a területi, hanem a munkahelyi, szakmai, kulturális közösségek autonómiáját is jelenti.
- Ezeknek a közösségeknek a magvát azonban egymást ismerő, egymásban megbízó emberek alkotják csak, akiknek van tapasztalatuk a sikeres együttműködésről és van víziójuk közös céljaikról. Röpke ezt „együttműködésre hajlandó, meggyökeresedett és szociálisan beágyazott emberek szilárd közösségként” írja le.



Mi a közösség?

Vercseg Ilona

Mivel az élő előadás hangfelvétele túlságosan zajos, ezért itt és most az előadó Közösségtanulmányok c. tantárgyi összefoglalójából¹ következnek néhány részlet, azok, amelyek a konferencián is elhangzottak. A szerk.

A közösségtanulmányok klasszikusaitól sokat megtudtunk már a közösség alapértelmezéseiről, és arról a szükségletéről, hogy ezeknek alternatívái is szülessenek a modern társadalom urbanizálódott viszonyai között. Látjuk és részben tapasztalatból is tudjuk, hogy a mindenkori ma embere keresi a közösségi lehetőségeket, vagy ha aktívan nem is keresi, de legalább vágyik rá és lehetőség szerint meg is ragadja a kínálkozó alkalmakat. Tapasztaljuk, hogy a megapoliszok viszonyai között is megszületnek közösségi megnyilvánulások és megoldások, és napjainkban felfedezzük, hogy a civil társadalmi közeg, e szabadság-szféra az, amelyik a ma embere számára egyaránt képes biztosítani a kötődést és a választási lehetőséget.

A közösség 3 leggyakoribb megközelítése (például Willmott 1986; Lee és Newby 1983; Crow és Allen 1994 alapján)²

- Hely (place)
- Érdeklődés szerinti/választott közösségek (interest/elective)
- Szellemi, lelki közösség (communion)

1. Hely (place)

Hely (place) a közösség akkor, amikor a közösség földrajzi vonatkozásban jelenik meg. A közösség szó gyakran a lokalitás szinonimája. Ám "a közösség, vagy a szomszédság meghatározása olyan mértékben nehezedő feladat, amilyen

mértékben egyre mobillabbá válik a társadalom és az emberek közös érdekeik alapján tartoznak közösségekhez, mely érdekekre saját munkájuk, nevelésük vagy társadalmi gyakorlatuk és a hely, ahol élnek, egyaránt hatással van."³

A lokalitás, az elhelyezkedés, a földrajzi hely fontos komponense a közösség-elméletnek. A német közösség-elméletnek két szava volt a közösségre: a *Gemeinde* és a *Gemeinschaft*. Mára a *Gemeinde* megőrizte eredeti értelmét és idiomatikusan úgy fordíthatjuk: *neighbourhood* = szomszédság; a *Gemeinschaft*-nak ma szélesebb értelmű vonatkozása van, mint volt: az emberek közötti kapcsolat minőségét jelenti egy adott helyen vagy lokalitásban, vagy egy bizonyos csoporthoz tartozva. Angolul szintén két értelemben használjuk a közösség szót: lakóhelyi közösség (residence, vagy local community; *Gemeinde*); és erkölcsi közösség (moral community; *Gemeinschaft*).⁴

A társadalmi alakzatok kialakulásának korai fázisában, a görög poliszban a közösség fogalom egyaránt jelentette az emberek csoportját, összetartozását és azonos helyhez kötöttségét, lokalitását is. Ez a társadalmi struktúra Simmel szerint úgy jellemezhető, hogy "egy viszonylag szűk csoport szorosan elzárkózik a szomszédos idegen, ellenséges csoportok elől. .. az ősi polisz .. ugyanolyan jellegű volt, mint a kisváros. Az állandó, létét fenyegető veszély a közeli és távoli ellenség részéről, erős egységet alakított ki politikai és katonai téren egyaránt. ... az athéni élet egyedülálló színessége csak azáltal válik érthetővé, ha figyelembe vesszük, hogy máshoz nem hasonlítható individualizált egyéniségekből álló nép



¹ Készült az ELTE Közösségi és civil tanulmányok MA szakhoz, 2014-ben

² - Crow, G. and Allan, G. (1994): *Community Life. An introduction to local social relations*, Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf;

- Lee, D. and Newby H. (1983) *The Problem of Sociology: an introduction to the discipline*. London: Unwin Hyman;

- Willmott, P. (1986) *Social Networks, Informal Care and Public Policy*, London: Policy Studies Institute

³ Seebohm, F. (1968): *Report of the Committee on Local Authority and Allied Personal Services*, London, Cmnd 3703, HMSO

⁴ Plant, R. (1974): *Community and ideology. An essay in applied social philosophy*. London-Boston, Routledge and Kegan Paul



harcolt a kisváros nem individualizált állandó külső és belső nyomása ellen.”⁵

Míg az athéni településközösség szervező ereje a közös ellenség és az ellene összefogott „polis”; a feudalizmus emberéé – mint már láttuk – a „föld”; a munkamegosztás emberéé a megnövekedett „város”, mely a térség nagysága és a személyek száma miatt a szabadság egyfajta szimbólumává is vált. E szabadságnak azonban igen nagy ára van (állandó idegi megterhelés; a tudatosság fokozódása az érzelmek rovására; a bizalom elvesztése, számítóvá válás; az objektíve mérhető teljesítmény és a pénz mint az "értékek közös nevezője" fásult, kiábrándult magatartáshoz vezet; befoghatatlan mennyiségű kapcsolat, elkülönültség; a legmagasabban szervezett munkamegosztás, kultúra-termelés, az individuum fejlődésének elmaradása stb.)⁶

„A legfőbb problémát az okozza, hogy a települések az iparosodás, a bürokratizálódás és az urbanizáció előrehaladtával egyre inkább veszítenek integráltságuk fokából, vagy legalábbis integráltságuk jellege alapvetően megváltozik. A település egyre kevésbé nevezhető a klasszikus értelemben *közösségnek*, és a térbeli kötöttségek szerepe egyre csökken a társadalom életében.”⁷

Szomszédság

A *szomszédság* szó csak abban az értelemben új, hogy köznyelvből szakszóvá is bővült, s ma már a közösségfejlesztési szakmának is az egyik alapfogalmaként jelenik meg, mert *a szomszédság a helyi közösségi munka fizikai, de – mint viszonyrendszer – pszichikai tere is.*

Ha *szomszédsági munkáról* beszélünk, akkor egy adott település(rész) átfogó, több szálon futó, öntevékeny, esetenként szakemberek által is segített, a helyi (megyei-, országos) hatóságokkal, szervezetekkel és intézményekkel, valamint egymással is párbeszédet folytató közösségekről és a bennük zajló folyamatokról szólnak, melyek egésze az ott élők viszonyrendszerének kifejeződése.

A szomszédság szintje az ún. – magyarra átültethetetlen – „grassroot”, vagyis az alapok, a gyökerek, az eredet, a kezdet szintje, az a szint, amelyik mindenkit egyaránt érint, legyen iskolásgyerek vagy felnőtt, önkormányzati szakember vagy a toronyházban lakó ember, pedagógus vagy bolti eladó. A hely, ahol élünk, tanulunk, sőt gyakran dolgozunk is, azonban csak akkor nevezhető szomszédságnak, ha az emberek úgy érzik: ismerik egymást és szükség esetén segíteni is tudnak egymásnak, sőt, közös helyzetükből számukra közös feladatok is adódhatnak. Az a kör, amelyben az emberek ezt érzik, az a kör a szomszédság köre, melyhez mint egészhez is kialakul az ott élőknek valamiféle viszonya: megformálva saját szervezeteiket, tudatosan gondozzák és szükségleteik szerint alakítják-építik szomszédságukat, de meglehet (és az ilyen esetek száma ijesztően szaporodik), hogy negatív társadalmi hatásra – pl. munkanélküliség, elszegényedés, gyors fluktuáció – éppen hogy felélik, pusztítják a környezetet és egymást.

A „szomszédság”-ot szakkifejezésként a városszociológia használja először, a falunál nagyobb léptékű városokban is nyilvánvalóan keresve az érintkezés új és lehetséges köreit, még átfogható mértékét, azt, amelyik egy emberibb város tervezésének alapja lehet. S a szomszédságban mint új lokális közösségben, meg is találta ezt az egységet.

Közösségfejlesztőknek azért is érdemes használnunk ezt a fogalmat, mert „lehozza”, s ezzel elvben mindenki lehetőségévé és élményévé teszi a legszélesebb értelmű társadalomirányítást és a részvételt. A szomszédsági munka a szervezett és állandóan szerveződő helyi civil társadalmat és annak önirányítását is jelenti, kifejezett formában a szomszédsági tanács által koordinált különféle lakóterületi csoportokét.

A szomszédság kifejezés mind a német, mint az angol nyelvben a „közelség” fogalmára vezethető vissza, s mint láttuk, kapcsolatban áll a közösség etimológiájával is. „A szomszédságot mindenkor térben szemléljük, a közelben való együttlétként, helyi csoportként.”⁸ A weberi háztartási közösség

⁵ Simmel, G. [1903]1973): A nagyváros és a szellemi élet. In: Szelényi I (szerk.) *Városszociológia*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest. 251-266.

⁶ Simmel uott

⁷ Szelényi Iván (1973): Bevezető tanulmány a Városszociológia kötethez. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 7:41.

⁸ Pfeil, E. (1959[1973]): *Nachbarkreis und Verkehrskreis in der Grosstadt*. In: *Daseinsformen der Grosstadt*, Mohr Verlag, Tübingen
Magyarul: Szomszédsági és érintkezési kör a nagyvárosban; elméleti megfontolások. In: *Városszociológia* 267-



vagy lakóközösség folyamatosan együtt él, míg a szomszédi közösség nem érintkezik folyamatosan. Az ember rokonai, barátai távol élnek lakóhelyétől, szomszédai viszont közel és így könnyebben elérhetők, ezért e két köre az ember kapcsolatainak „kiegészítő viszony”-ban állnak egymással.

A szomszédsági közelséget adhatja a tőszomszéd, a szembeni vagy a következő utcában lakó szomszéd, de lehet egy egész helység vagy nagyobb falvak, városok részekre bontott egysége, *bizonytalanul* körülhatárolt részei. A szomszédság szót általában tágabban értelmezik, mint a „szomszéd” szót.

„A modern várostervezés a „szomszédság” fogalmát az önálló lakótelep (neighbourhood-unit), azaz a szomszédsági-egység formájában fogadta el, olyan városrészt jelölve ezzel, amelynek saját építészeti, gazdasági és kulturális súlypontja van, és amely városépítészeti jelzésekkel világosan elkülönül a többi városrésztől. E városrészek a nagyváros egészétől viszonylag független, önálló életet élnek, tehát lakóinak tudatában áttekinthető, átélhető egységként rajzolódnak ki (...)

A szomszédsági viszony, bármennyire kötött is a térbeli alaphoz, *pszichikai folyamat*. A szomszédi viszony lényegénél fogva *járvékos, kiegészítő valami és kiegészítő jellegű*. A szomszédsági *segítség* fajtái: segítség a bajban; ciklikusan visszatérő sürgős vagy nagyobb lélegzetű munkák esetén (aratás, házépítés, nagyobb családi rendezvényeken) segítség. „Minél inkább „túlsúlyban van a típusosan visszatérő kivétel (M. Weber), annál inkább *intézményesül*. Ha a szomszédok körét tartós jellegű feladatokkal bízzák meg – mint pl. útépítés és karbantartás –, és ha a közösség gyakran veszi igénybe őket ilyen feladatokra, akkor mihamarabb alapszabályokkal rendelkező intézménnyé fejlődik.”⁹

A *szomszédság mint funkcionális közösség* tartalma változatos képet mutat: a géphasználati közösségektől a védelmi közösségeken át, egészen a farsangoló közösségekig. A szomszédoknak nyújtott *segítség kölcsönösségen* alapul, de nem pénzzel megfizethető üzleti-, hanem csereviszonyban, amelyben a viszontszolgáltatásra nem azonnal és nem megállapított becsérték szerint kerül sor, ezzel szemben feltételezi a bizalmat és a nézetazonosságot.

285. Szerk és a bevezetőt írta Szelényi Iván. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1973.

⁹ Uott

Amíg e közösség csak „fesztelen csoportot” alkot, addig íratlan norma irányítja, szokás és hagyomány, múltbeli átélés és szoktatás köti. „Bár képes a társadalmasodásra, természetes szomszédi közösséget alkot. (M. Weber). Ahogyan konkrétan sajátos helyzetet foglal el a család és a kommuna között, úgy formai helyzeténél fogva a „közösség” és a „társadalom” között áll.” A szomszédsági körnek még *kiigazító* szerepe és *ellenőrzési* funkciói is lehetnek, ez esetben „maga is a társadalmi rend hordozójává válik”.¹⁰

A szomszédság jelentősége a nagyvárosban

Egyes szakemberek, látva a nagyvárosi társadalmi folyamatokat, elképzelhetőnek tartják, hogy a szomszédságnak *csökken*, sőt meg is szűnhet a funkciója, mert az ember szükségletei kielégítését megfizetheti alkalmazottaknak, a rokonokkal és barátokkal lévő kapcsolat elérhető telefonon és autóval, társas igénye kielégül a munkahelyén és baráti körében. Felhozzák a Simmel által drámaian jellemzett közönyösséget, fásultságot, mely a sok ember összezártságának következménye.

Véleményünk szerint ugyanakkor az egymásra utaltság is növekvően jelen van a nagyvárosi életben, s a szomszédságok formai behatároltsága is lehetővé teszi az egyes körzeteken belüli szervezkedést-szerveződést, bármilyen ügy érdekében (lakásfelújítás-karbantartás, gondozási feladatok, közéleti, városszépítő, környezetvédelmi munka, politikai részvétel, stb.) A szomszédsági körzeten belüli viszonyok ugyanis nem statikusak, hanem változnak, spontánul és szakmai beavatkozás hatására is – önszervező közösségek, társadalmi akciók, közösségfejlesztés. A gyakorlatban épp ezért a szomszédsági munka egyet jelenthet a közösségi munkával, s ebben az értelemben a „grassroot”, a gyökerek, a társadalom legtermészetesebb közegében végzett munkát is jelenti.

2. Érdeklődés szerinti/választott közösségek (interest/elective)

A **személyiség (selfhood)** megnyitotta a *nem lokális alapú* közösségi szerveződés lehetőségét. A helybeliségen kívüli szempontok tartják össze ezeket: identitás, vallás, szexuális orientáció, foglalkozás, etnikai hovatartozás – katolikus közösség, melegek közössége, kínaiak közössége, stb.

¹⁰ uott



Közösség és csoport

Először a 18-19. századi filozófia kezdett el a közösség kategóriájával foglalkozni, a közösséggel, mely olyan régi, mint az emberiség, de csak ekkortól válik problematikussá, majd századunktól a szociálpszichológia figyeli meg és rendszerezi az emberi viselkedést és annak szabályait, a csoport életét szabályozó törvényeket.

A szociálpszichológia klasszikusainak munkáiból Pataki Ferenc így foglalja össze a csoport fogalmát: „Valahányszor a csoport fogalmát használjuk, mindig az ún. *kiscsoportokat* értjük rajta. A fogalmat ezzel két irányban is elhatároljuk. Egyfelől elkülönítjük (...) az ún. makrostrukturális csoportoktól (társadalmi osztályok és rétegek). Másfelől elhatároljuk az ún. statisztikai (vagy feltételes) csoportoktól (pl. színházba járók, autóval rendelkezők stb.).

A *kiscsoportra* az jellemző, hogy általában korlátozott számú tagjai (2-25 fő) a szabad (...) társ- és csoportválasztások vagy a személytelen társadalmi betagolódás gépezetének működésén nyugvó, tartós, személyes kontaktusban élnek. Tevékenységeik egymásra vonatkoznak és kölcsönösen függenek egymástól, s e tevékenységek szerveződését és megosztását azonos cél szabja meg. A csoport tagjai között állandó jellegű információcsere és kölcsönös véleménybefolyásolás zajlik. A csoporttagok kapcsolatai meghatározott módon megszilárdulnak és strukturálódnak, kölcsönösen egymásra vonatkoztatott szerepek rendszerébe épülnek. E struktúrára és szerep-rendszerre hagyományok és szokások, tekintélyi, vezetési és befolyási hierarchiák, normák és értékorientációk (vagyis a csoportot alkotó egyénektől függetlenül létező objektívációk) épülnek, amelyeknek betartása végett a csoport kialakítja a maga ellenőrzés és szankcionálási rendszerét. Mindezek nyomán a csoportban kialakul határainak, elkülönültségének és saját csoportlétének tudata (*"mi"-tudat*). A csoport létének objektív, külső környezeti feltételei és belső – strukturális, ideologikus és pszichikus viszonyai együttesen alkotják összeforrottságának (kohéziójának) és a külső hatásokkal szembeni ellenálló képességének mértékét.”¹¹

¹¹ Pataki Ferenc (1988): *Közösségi társadalom – eszmény és valóság* Budapest, Kossuth Kiadó. 73-86. o.

Csoport és közösség

Kurt Lewin (1935) és a hazai közönségnek őt bemutató Mérei Ferenc (1989), valamint az amerikai Robert Merton is értékmentesen használják a közösség fogalmát, sőt, az előbbieket szinonimaként is. *Lewin* kiindulása a kölcsönhatás, a csoport mint *dinamikus egész*. „A csoport lényege nem a tagok hasonlósága vagy különbözősége, hanem kölcsönhatása, egymástól való függése.”¹²

Merton (1968) is az interakció kritériumát helyezi középpontba, de ő már a két fogalom, a csoport és közösség megkülönböztetése érdekében. „*Természetesen minden csoport egyúttal közösség is, de azok a közösségek, amelyeknek tagjai nincsenek egymással interakcióban, nem tekinthetők csoportoknak.*” Merton kevésbé szoros köteléknek tartja a közösséget, mint a csoportot, mert azt mondja, hogy gyakran "nagyszámú olyan embert jelölnek vele, akik között az esetek túlnyomó többségében semmiféle társadalmi interakció nem áll fenn, noha egyazon társadalmi normákat tartanak magukra érvényesnek.”¹³

3. Szellemi, lelki közösség (communion)

Ezt a közösséget a leggyengébb formájában úgy képzelhetjük el, mint egy adott helyhez, csoporthoz vagy elképzeléshez való kötődést – más szóval: amikor a "közösségi szellem" (genius loci) fennáll.

Hamvas Béla vonatkozó írásából egy részlet: „A tér és a hely között az a különbség, hogy a térnek száma, a helynek arca van. (...) A tér mindig geometriai ábra. A hely mindig festmény és rajz, és nincs belőle több, mint ez az egy. A térnek képlete, a helynek génusza van. Mert nemcsak természet és környezet, föld, talaj, éghajlat, növényzet, vizek, hegyek és mindez együttesen. A hely nemcsak az, ahol a dolgok vannak. (...) A helynek nemcsak fizikája, hanem metafizikája is van és nemcsak látvány, hanem génusz. Ezért nem határozható meg, csak lerajzolható, mert nem kiszámítható, mert arc. A terek fogalmak, a helyek

¹² Lewin, in: *Csoportlélektan* (1980). Válogatta és a bevezető tanulmányt írta Pataki Ferenc. Budapest, Gondolat Kiadó, 1980. 735 o.

¹³ Merton, R. K. (2002 [1968, 1949]): *Társadalomelmélet és társadalmi struktúra*. Osiris, Budapest. Első teljes kiadás. Ford. Balogh Zoltán /Osiris tankönyvek./

Eredeti kiadás: uő (1968 [1949]): *Social Theory and Social Structure*. Enlarged ed. The Free Press, New York.



nevek. (...) A térkép megkísérli a helyet és a teret egzaktul egy nevezőre hozni, olyan egyezményes jelekkel, ahogy a hangjegy egzaktul leírja a zenét. A térkép mindenesetre a civilizáció három legnagyobb alkotása közül az egyik, mert geometrizálni tudja a helyet és arcullattá tudja tenni az ábrát. De a térkép csak tájékoztató, nem avat be. A hely csak adott és konkrét szemléletességében teljesen hely. A térkép minden természeti mozzanatot ábrázolni tud, de a géniusz nem. A hely nem fényképezhető, mert ami a fényképen marad, nem a hely, csak annak térképe. A nép létének legelső feltétele a hely, ahol él, és ezért minden nép életét lakóhelyének vizsgálatával kell kezdeni. Úgy látszik, homogén karakterű helyek szellemileg sajátosan improduktívak. A sokrétű és változatos hely a szellemiség kialakulását nem akadályozza, hanem segíti. Magas civilizációk nem kövér földeken és nem egynemű tájakon alakultak ki. A geniális ember is ott fejlődik, ahol sok a hatástényező és kereszteződés. Mindig a határterületek a fontosak. Csak itt van lehetőség arra, hogy sokszerű ellenállást lehessen legyőzni és itt fakad megedzett spiritualitás.¹⁴

A szellemi, lelki közösség legerősebb formájában valamilyen mély találkozást jelöl, nem csak más emberekkel, hanem Istennel.

Fontos jelentősége van a közösség eszméje és valósága közötti különbségtétel kísérletében a kereszténységnek, mely sokak szerint a közösség igazi paradigmája. "A „Biblia” a közösségfejlesztés egyfajta története. Számba veszi a kudarcokat és profetikusan rámutat azokra a tényezőkre, amelyek hozzájárulnak a jó kapcsolatokhoz; keresi az örökkévalóságot." (Plant 1974)

Azok, akik a keresztény tanításokkal foglalkoznak, tudják, hogy az egyház az örökkévalóságra mutat, és hogy egy keresztény számára a teljes emberi létezés kívül és túl van a közvetlen társadalmon, amelyben tag. Péter Apostol szerint a keresztény ember a Földön "idegen – külföldön". Aquinoi Szent Tamás írja a *Summa Theologica*-ban: "Az ember nem tartozik sem létezésének teljességével, sem mindazzal, ami ő maga, a politikai közösséghez." Ez a transzcendens

dimenzió, a Krisztusban való egyesülés elve az, amely a keresztényi együttműködés legfőbb értelmét megadja, a túlvilági közösség elérése érdekében.¹⁵

Egymást átfedő, átható és kiegészítő értelmezések

Ezek az értelmezések átfedésben is lehetnek, pl. a hely és az érdeklődés egybeeshetnek. Willmott (1989) szerint mindezekhez hozzá kell adni a közösségnek egy további értelmezését, s ez az kötődés (attachment), hiszen a hely és érdeklődés szerinti értelmezése a közösségnek nem fejezi ki az identitást, amelyen a közösség osztozik.

Odatartozás és kötődés

Anthony P. Cohen¹⁶ is az odatartozás (belonging) és kötődés (attachment) jelentőségét emeli ki. A közösség döntő, szimbolikus szerepet tölt be az emberek közötti odatartozás érzésének generálásában (Crow and Allan 1994). Cohen szerint a közösség realitása attól függ, hogy az emberek milyen mértékben tartják életképesnek a közösség kultúráját (ez a gondolat fejeződik ki a Putnam által kifejtett „társadalmi tőke” fogalmában is). "Az emberek szimbolikus módon konstruálják meg közösségeiket, erőforrással és a jelentéstartalmak tárházaként, saját identitásuk referenciapontjaként. (Cohen 1985).

Cohen szerint a közösségnek kettős sugallata van: a csoporthoz tartozó tagok egyfelől rendelkeznek valami közössel, másfelől viszont ez a közös dolog jelentősen megkülönbözteti őket más csoportoktól (Cohen 1985: 12). A közösség magába foglal hasonlóságokat és különbségeket, ezért *a közösség egy vonatkoztatási pont is* ('az egyik közösség ellentéte a másiknak' (uott).

Hol van tehát az a közösség kezdete és vége?

Mezsgyék, határok

Cohen szerint a határokat *térkép* jelölheti (pl. egy közigazgatási területét), kijelölheti valamilyen *szabály* vagy egy *fizikai adottság*, mint pl. egy folyó vagy egy út. Lehetnek ugyanakkor *vallási* vagy *nyelvi* határok is, ám nem mindegyik határ ilyen nyilvánvaló: léteznek az érintettek elméjében,

¹⁴ Hamvas Béla (1985): Az öt géniusz. Életünk, benne A hely szelleme (nemcsak) Földrajz, kicsit másképp. Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern <http://ahelyszelleme.blogspot.hu/2012/02/hamvas-bela-hely-szellemerol.html>

¹⁵ *Kereszténység és közösség* (1981). Tanulmányok a kisközösségekről. Teológiai Kiskönyvtár, Kiegészítő füzetek 1. Róma.

¹⁶ Cohen, Anthony P. (1985) *The Symbolic Construction of Community*, London



szellemében is határok, és ezeket egészen másképpen kell kezelnünk: nem csak mint bármelyik oldal határaiként, hanem ugyanazon oldalon belül is meglévőkként. Ez a közösségi határok *szimbolikus* aspektusa, és alapvető, hogy helyesen ítéljük meg azt, hogyan élük meg az emberek közösségeiket. Ennek nyilvánvaló példái a különböző vallások, hisz mindegyiknek megvan a maga szimbólum és jelrendszere, rituális szokásrendje. Az egyik közösséghez tartozás válhat a másik közösség a kirekesztési aktusává is.¹⁷

Identitás, amelyben a közösség osztozik¹⁸

Az identitás fogalma csak a mi/ők – én/ő ellentétpárban értelmezhető. Reflektáltsága csak bizonyos konfliktushelyzetekben erőteljes, amikor választ kell adni arra a kérdésre: ki vagyok én, mi vagyok én?

Az identitás nem állapot, hanem folyamat. Szerkezete különböző jellegű és típusú motivációs erők hatása alatt állandóan alakul. Ha azonosságtudatomat illetően egyéni tapasztalatom negatív, akkor identitásválságba kerülhetek, ami identitásváltást eredményezhet. Új identitás minta keletkezik, amelynek egy másik társadalmi értékelésben akár egymást kizáró összetevői lehetnek.

A nyelvnek – szemben a belénk rögzült „nyelvében él a nemzet” sztereotípiával – változó szerepe lehet a nemzeti identitás megformálásában. Már Györffy István észrevette, hogy a magyar nyelv önmagában nem elég megtartó erő. Ezt bizonyítja a középosztály gyors asszimilációja a Trianont követő utódállamokban. Vagy utalhatunk a nyelvüket vesztett skótokra, írekre, vagy az amerikai magyarokra, a magyarországi németekre. Más meghatározók vehetik át az identitás szerkezetében a domináns szerepet. Gyakran a vallás. Elég itt a moldvai csángó-magyarok önmeghatározását említeni: *római katolikus*ként definiálják magukat.

Az identitás őrzéséhez – ugyanúgy, mint a nemzeti kultúra fenntartásához és átadásához – *intézmények* kellenek: „a templom és az iskola”, de

¹⁷ Uott

¹⁸ E rész kiemeléseit ld. Barna Gábor (2006): Népi kultúra – nemzeti kultúra – nemzeti identitás. A népi kultúra szerepe a nemzeti kultúra és a magyar identitás megszerkesztésében. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson (Debrecen, 2006. augusztus 23–26.) elhangzott előadás. <http://mek.oszk.hu/09300/09396/html/01.htm>

család, folklór-csoport, párt, rádió, televízió, újság és egyebek. Ha ezek hiányoznak vagy elvesznek, az identitásőrzés nehezebb vagy egyszerűen lehetetlen.

Identitás a globalizáció korában

A globalizáció egyik következménye a kulturális konvergencia. Napjaink globalizálódó kultúrája a média és a példátlan nemzetközi mobilitás miatt keverék-kultúra, állapította meg Anthony Smith. Egy csomó ambivalens, vagy épp ellentmondó összetevőből, a hagyományos helyi, népi és nemzeti motívumok és stílusok utánzásából, a modern tudományos, kvantitatív és technikai közbeszédéből, a tömeg-fogyasztás kultúrájából szerveződik, amely egyforma árucikkekéből, képekből, gyakorlatból és jelszavakból áll. Ezek egymás közti kölcsönös függősége átfogja szinte az egész földkerekséget, s a globális telekommunikáció és a komputerezált információs rendszerek egységesítő nyomása alatt működik. (Smith 1995)

A globális kultúrának három jellemző jegye van: egyetemes, technikai és időtlen. (Hall 1997, Baumann 1999). A globális kultúra is mesterséges kultúra (Smith 1991), ám kontextus- és idő nélküli. Fő jellemzője az idő és a tér összesűrűsödése. A globalizáció elszakítja a helyet a tértől. „A helyek rögzítettek maradnak ott, ahol a ‘gyökereink’ vannak. A teret azonban egy szempillantás alatt át lehet szelni. Így semmisíti meg az idő a teret.” Így zsugorodik össze a világ, alakul ki „világfalu”. (uott)

A globális technológiák átlépnek az országhatárokon, és ebben a helyzetben nagyobb egységek jobban helytállnak a világot átfogó gazdasági versenyben. Az Európai Unió egyfajta gazdasági válasz a globalizációra. De vajon lehet-e a kultúra tekintetében is európaiságról beszélni, formálódik-e európai identitás, s mi történik a nemzeti kultúrákkal a globalizáció folyamatában?

Bevezetőmben utaltam rá, hogy *a közösség és a civil társadalom* korunkban nagymértékben fedik egymást. Eszerint a modern közösségiség a civil társadalom gondolkodásmódjaiban, mozgásaiban és cselekvéseiben realizálódik, fejeződik ki. Árnyalva és mélyítve e gondolatot, azt állítjuk, hogy a közösség a civil társadalom kulturális kontextusa, a civil társadalom pedig globális kontextust is megjelenít.



Lányi András: Elképzelt közösségeim

Szubjektív ajánló

Farkas Gabriella

Lányi András 2016 novemberében, a Scolar Kiadó gondozásában megjelent összegző kötetét több okból is érdemes elolvasni, vagy legalább kézbe venni, és beleolvasgatni. Egyrészt mert az összetéveszthetetlen Lányi-stílust olvasni mindig üdítően hat a sok felszínes és igénytelen nyelvezetű újságcikk, illetve a szakmai mélységet imitáló, ám sokszor vélhetően még a szerző számára is érthetetlen szakzsargon használó „tudományos” szöveg között (MÉLYSÉGES TISZTELET A KIVÉTELEKNEK!). Másrészt mert jó, ha néha visszatekintünk, s megnézzük, honnan, milyen elképzelésekkel és célokkal indultunk, s vajon hova jutottunk, maradt-e még valami a hajdani reményekből, elszánásokból. Harmadrészt és leginkább azért, mert életbevágóan fontos, hogy ne csak mondjuk, hogy a holisztikus személetmód helyes, okos és jó dolog, hanem kezdjünk végre így tekinteni önmagunkra és a világra, még akkor is, ha ez néha kényelmetlen. Közösségfejlesztők számára ez kötelező gyakorlat.

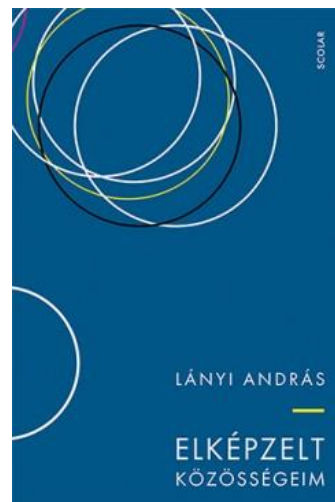
A kötet túlnyomó részét korábban (1989 és 2016 között) már megjelent tanulmányok alkotják, kisebbségben vannak az első megjelenők. Talán éppen ez az egyik oka annak, hogy a kötet kivételes lehetőséget ad közösségeink (mindenkinek a sajátja) dolgainak és sorsának, közelmúltjának és kétes jövőjének végiggondolására. Az írások (ismét) rádöbbenenek bennünket arra, hogy a közösség és a közösségi értékek fogalma mennyire sokrétű, mennyire sokfélélt jelenthet, és hogy mennyi visszaélésre ad lehetőséget.

A kötet első fejezetét azoknak ajánlom, akiket érdekel egy közvetlen résztvevő és kritikus gondolkodó belső monológja arról, hogy mit jelent és hogyan lehetséges, hogy „A rendszerváltozás idején leghatásosabban képviselt politikai filozófia [ti. a liberalizmus – FG] neve úgy vált szitokszóvá Magyarországon, hogy elkötelezett hívei és világnézeti ellenfeleik között gyakorlatilag megszűnt a párbeszéd”. A konstruktív és kölcsönös politikai, közéleti agóra hiánya (illetve ennek okai és következményei) vissza-visszatérő motívum Lányi írásaiban és előadásaiban – ez az írás (is) többek között ezt a hiányt igyekszik enyhíteni.

Az első fejezet (*Eltorzult liberális alkat – Zsákutcás rendszerváltozás*) szövege kicsit (olykor nagyon) nehéz lehet annak az Olvasónak, aki eszmetörténetben és politikai filozófiában kevésbé jártas, és az elvont eszmevuttatások kevésbé kötik

le. Mégis azt javaslom, Ő is vegyen egy mély lélegzetet, és vesse bele magát az írásba (olvasásba) – úgy vélem, mindenki megtalálhatja azt a néhány sort, bekezdést, melyek hozzá is szólnak, neki is megadják a napi (heti, ... életre szóló) gondolkozni-valót. Például, hogy miként viszonyul egymáshoz az egyenlőség, az egyéni szabadság és az egyéni választás fogalma. Hogy az egyet nem értésnek lehetnek (vannak) esetei, melyek többet érnek az egyetértésnél. Hogy miért nem tehetünk egyenlőség jelet a piacgazdaság és a kapitalizmus közé, vagy hogy miként jutott el a világ az EU és az USA közti szabadkereskedelmi megállapodásról szóló tárgyalásokig, s annak elfogadása mit jelent majd a munkavállalók, a helyi közösségek számára.

A második fejezet (*Egy felismerés fokozatai*) első cikke azért igen testközelű és bensőséges, mert olvasás közben közvetlenül is átélhetjük (legalábbis bizonyos életkor fölött) a valahova tartozni, valamilyen közösség tagjának lenni érzését: mi mást is jelenthetne ugyanis az a tény, hogy értjük (és vélhetően egyként és ugyanúgy értjük) ezeket a mondatokat: „Szerzett előjogok, címek, összeköttetések névértékükön értékpapírokra válthatók. Régi számlák és adóslevelek senkinek be nem nyújtatnak. A hagyaték legkényesebb része, a politikai hatalom kezelésére korlátolt felelősségű társaság alakul.” A jelen (jövő) idő nem véletlen – az írás 1989-ben született –, meglehetősen gyors és időtállóan bizonyult reakció (vízió?) tehát. Az írásból rövid, ámde szemléletes képet kapunk az „erősza-kos társadalom-átalakítási kísérletet” követően, a



'60-as évektől, a történelmi hagyományainknak megfelelő, kettős társadalomszerkezet újbóli visszatérésének mikéntjéről és annak (rendszerfenntartó) jelentőségéről, valamint arról, hogy ettől az „alsóbb néposztályok számára kettős kizsákmányolást” jelentő rendszertől milyen hagyatékot örököltünk.

Átugrom az értelmiségi skizofrénia irodalmibb húrokat pengető megnyilvánulását (1996: *Amelyben Dr. Jekyll mintha egy pillanatra Mr. Hyde-nak adná át a szót*), s a korábban már megjelent részletekből összeállított és aktualizált *A változás rendszertelen, a rendszer változatlan* c. írást ajánlom az Olvasó figyelmébe. Kétségbeejtően pontos és találó leírást kapunk arról, hogy a rendszerváltozást követően miként teljesedett ki a még esetleg meglévő helyi, munkahelyi, szakmai és kulturális közösségek szétverése, miért és hogyan „professzionálizálódott” az „oszd meg és uralkodj” elve alapján működő politikai berendezkedés.

A 2016-ban véglegesített írás fő tartalmi részében a szerző részletesen elemzi, hogy a Fidesz-kormány 2010-ben milyen országot örökölt, akkor s azóta milyen lehetőségeket szalasztott, pontosabban dobott el, s hogy a 2010 óta elkövetett hibák hogyan álltak össze rendszerré: „*és pedig olyan rendszerré, amely – a politikusok szándékaitól úgyszólván függetlenül – szervesen kapcsolódik huszadik századi történelmünk legrosszabb hagyományaihoz*”. Nem könnyű szembesülni azzal, hogy a Philip Blonde által megfogalmazott „re-localize the economy, re-moralize the market and recapitalize the poor” program helyett Magyarországon milyen folyamatok mentek végbe. A részletes gazdaság-, társadalom-, kül- és kultúrpolitikai elemzést nyújtó fejezet (csak erős idegzetűeknek!) olvasása során ráadásul az emberben önkéntelenül is felötlik az a Lányi által is lépten-nyomon hangsúlyozott és képviselt, igen kényelmetlen gondolat, hogy a tudás egyben és azonnal felelősséget is jelent, és hogy a saját tudásunk által ránk rótt felelősséget sajnos sehogyan sem tudjuk (nem tudhatjuk) átruházni vagy nagylelkűen továbbadni.

Nem kevésbé izgalmas és elgondolkodtató a *Bűn és bűnhődés* címet viselő fejezet, melynek egyik legfontosabb mondandóját rögtön az első mondatból megtudhatjuk: „*Az antiszemitizmus nekünk, ma élő magyaroknak nem bűnünk, hanem büntetésünk. Bennünket, túlélő zsidókat sért ugyan, de a sérülésbe hatoló mérge elsősorban minket, magyarokat mérgezt*”, de mottóként ezt a monda-

tot választanám: „*Magyarországon nincs antiszemitizmus, de volna rá kereslet*”.

Az országban bizonyára sokan vannak, akik úgy érzik, sem a zsidók, sem az antiszemiták közösségéhez nem tartoznak, így talán kevésbé érzik megszólítva magukat. Elsősorban nekik ajánlom ezt a fejezetet. Az írás a téma bizonyos történelmi perspektívájú elemzése mellett arra is igyekszik választ adni, hogy miért gyógyíthatatlan a trauma, mi az az (egyébként közösségi alapú) tény, ami akadályt állít a felejtés útjába. És persze olvashatunk a másik oldalról is: megtudhatjuk, hogy Lányi szerint hogyan lehetséges, hogy a mai napig él (mondhatni virul) az antiszemitizmus, és hogy miért nem tehetünk egyenlőség jelet az „akkori” és a mai antiszemitizmus közé. És gyorsan tegyük hozzá: természetesen nem csak a zsidókról van szó. *A hallgatás kultúrája* (az asztal különböző oldalain) mindnyájunkat mérgezt.

A jelen idejű magyarországi antiszemitizmust taglaló írással egy fejezetbe került a jelenlegi migrációs válság apropóján íródott *Mi az, hogy mi?* című írás. Azt gondolom, hogy a közösség-fogalommal dolgozó, arról gondolkodó szakemberek és laikusok számára kötelező olvasmány. Lányi a migráns válság kapcsán közforgalomba került úrhajó-, illetve mentőcsónak-etika dichotómiából kiindulva, filozófiai, etikai terminológiát használva, ám jól követhetően és lendületesen ír, érdekes perspektívából feszegeti az európai identitás, a nemzetállamok, a nyitott és zárt társadalmak, a manapság divatos európai egység, egyszóval a „mi” és az ehhez képest „ők” kérdését. Az írás egyik legfőbb erénye, hogy a kérdést igen hosszan és sokoldalúan boncolgatja, míg a választ röviden írja le.

Nem venném magamnak a bátorságot, hogy a kötet két utolsó fejezetét értékeljem – azt gondolom azonban, hogy az ajánlóm elején felidézett holisztikus világszemlélet igénye, jelentősége és szükségyszerűsége ezekben az írásokban jelenik meg legnyilvánvalóbban és legmegrendítőbben. *A felelősség kora* c. fejezetben a szerző rendkívül szuggesztíven és informatívan ír a természeti-ökológiai válság *etikai dimenzióiról, a tudományos-technikai haladás kockázatairól, a tudás erkölcsi kötelességgé válásáról, a jövő nemzedékek iránti felelősségről, a globális igazságosság kérdéseiről* – csupa olyan kérdéstről, amikről mindnyájunknak gondolkodnia, sokunknak vélhetően az eddigiekhez képest másként kell gondolkodnia. Csupa olyan kérdéstről, melyek a fejlesztő szakemberek mindennapi gondolkodását, munkáját befolyásolják, szak-



mai értékrendjüknek megfelelően – felelős cselekvés csak így képzelhető el. A kötetet záró *Az ökológia mint politikai filozófia* c. írás a kötet első fejezetéhez hasonlóan nehezebb, elméletibb jellegű. Az Olvasónak, különösen, ha elméleti ínyencségre vágyik, érdemes ugyanakkor ebben a fejezetben is elmerülnie: megtudhatja, hogy a szerző miként helyezi el a mai politikai erőterben az ökológiai gondolkodásmódot.

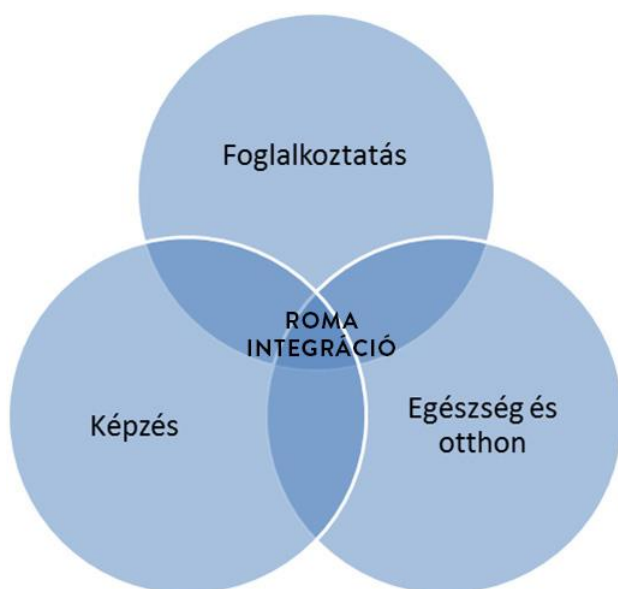
Ha tehát valakit érdekel közös közösségeink múltjának, jelenének és jövőjének kapcsolódása, ha foglalkoztatják a mindannyiunk életét alapjaiban befolyásoló gazdasági, társadalmi és kulturális folyamatok, ha igénye van egy holisztikus(abb) szemléletmód kialakítására, mindenképpen javaslom, hogy vegye kezébe a kötetet. Persze a kockázatokkal és mellékhatásokkal számolnia kell: a tudással járó felelősségből nem lehet kigyógyulni.



Plovdiv, Bulgária: Romák javuló megélhetése

Ez az esettanulmány a közösségfejlesztők európai hálózatának (EuCDN European Community Development Network, korábban CEBS) legutóbbi közös munkájának, a Közösségfejlesztés Európai Keretrendszer számára készült. Ennek során 2012/13-ban elméleti anyagokat és esettanulmányokat készítettek a tagszervezetek, melyek magyar nyelvű közlése a 2014/4., 2015/2. és a mostani számban található – folytatás a következő számokban. A szerk.

A Földterület – a Jövedelem Forrása Alapítvány egy NGO, mely a bulgáriai Plovdivban működik, s főleg a roma kisebbség foglalkoztatási, vállalkozóvá válási és jövedelemszerzési lehetőségeire fókuszál. A szervezetet a C.E.G.A (Creating Effective Grassroots Alternatives Foundation – Alkotó Hatékony Grassroot Alternatívák Alapítvány) alapította 1997-ben, mint egy, a gazdasági programért felelős szervezetet. A Földterület Alapítvány és a CEGA szorosan együtt dolgozik, a CEGA közösségi munkát végez, a Földterület Alapítvány pedig gazdasági tanácsadást kínál.



A Földterület Alapítvány célja a roma családok megélhetésének javulása a vidéki térségekben azzal, hogy gazdálkodáson vagy vállalkozási tevékenységen keresztül gazdasági függetlenséget

érjenek el, mely a földtulajdonon és a fenntartható jövedelemszerzésen alapul. A Földterület Alapítvány több kis faluban és városban működik Plovdiv régióban, de nem dolgozik a nagyvárosokban. Plovdiv régióját főleg szegregált kisebbségi közösségek népesítik be, amelyek vidéki térségekben élnek.

Cél

A Földterület – Jövedelem Forrása program egy fenntartható, hosszú távú megközelítést hozott, ami eszközök biztosításával segíti a romák jövedelemszerzését.

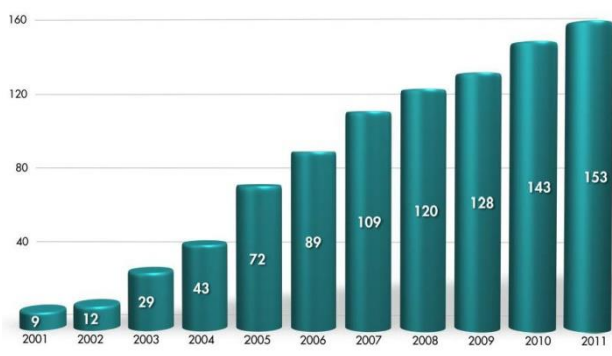
Értékek és folyamatok

A Földterület Alapítvány lehetőséget biztosít a romáknak eszközök felhalmozására (pl. földterület, traktorok és vállalkozáshoz szükséges felszerelési tárgyak), és saját vállalkozásaik elindítására. Ez a megoldás a roma családokra és a szomszédokra fókuszál, és mindent magába foglal. Az Alapítvány segít a romáknak földet választani a gazdálkodáshoz, vagy üzleti tervet készíteni az induló kisvállalkozásokhoz. Gondoskodik a földterület megvásárlásának finanszírozásáról, vagy az új vállalkozások számára a vetőmag megvételéről. Ez a kapcsolat tréning és üzleti támogatás biztosításával folytatódik, tapasztalt mezőgazdasági vagy vállalkozási tanácsadókkal. Amint a romák több tapasztalatot szereznek, a Földterület Alapítvány rövidlejáratú hiteleket biztosít műtrágya, vetőmag, vagy kis mezőgazdasági gépek vásárlására. Mindezek a támogatások több éven keresztül addig folytatódnak, míg a roma családoknak már nincs szükségük segítségre, vagy elég nagyokká váltak ahhoz, hogy a Földterület Alapítvány programba nem férnek már bele. Minthogy a Földterület Alapítvány az egyes családokkal dolgozik, erős kapcsolatok alakulnak ki. Ezek a kapcsolatok erős munkaerkölcsön, a felelősségteljes hitel visszafizetésén, mások segítésén, és ami a legfontosabb, a bizalom kialakulásán és az egymás iránti tisztelet fejlődésén alapulnak.

Ahogy néhány család, együttműködve a Földterület Alapítvánnyal, sikeresebbé válik, jönnek más romák, hogy segítsék őket is a gazdálkodásban vagy

a vállalkozásban. Ez növeli a jövedelemszerzést és a foglalkoztatást az közösségükben. Eközben a Földterület Alapítvány elkezdte a munkát a helyi iskolákkal, amikkel kis befogadó projekteket fejlesztenek, vagy a helyi önkormányzattal dolgoznak, megpróbálják javítani a romák integrációját a helyi közösségbe. A Földterület Alapítvány vezette roma integráció mindhárom megközelítést alkalmazza, de ezt úgy teszi, hogy először erős gazdasági alapot fejleszt, mielőtt tovább építkeznek erre a bázisra, aztán hozzáad egyéb iskolai és közösségfejlesztő integrációs projekteket.

Eredmények



Ábra: Roma családokkal kötött szerződések

Jelenleg 11 telepén 76 család (kb. 300 fő) dolgozik a Földterület Alapítvány programjában. A résztvevők kb. 400 hektár földterületet vásároltak meg és további, több mint 300 hektár bérelnek, vagy korábban tulajdonukban lévő földterületet művelnek. A Földterület Alapítvány 153 jövedelemszerző szerződést támogatott földterületre, eszközre; több mint száz szerződést visszafizettek. A szerződésszegés, vagy a késedelmes fizetési ráta kb. 15%-os.

Megközelítés

Számos tényező járult hozzá a Földterület Program által elért sikerhez. Ez azonban elsősorban kemény munka, szorgalom, folyamatos kommunikáció, kapcsolatépítés, és a változások megértése a közösségben, ahol dolgoznak. Az alábbiakban felsorolunk néhány kulcstényezőt, amit a Földterület Alapítvány a sikeres Roma Jövedelemszerző Programból tanult.

A Földterület Program egy integrált megközelítést biztosít, beleértve a finanszírozást, képzést és konzultációt több éven keresztül. Ez bizalmat és

felelősséget épít a közösségen belül, és lehetővé teszi a fenntarthatóságot.

- Sok kis kezdeményezést (vagy projektet) támogat, és nem egy nagyot. A Földterület Alapítvány azt akarja, hogy annyi vállalkozó működjön, amennyi csak lehetséges, akik közül általában többen sikeresek.
- A pályázók kiválasztása fontos kritérium a sikeres kimenetelhez és nemkülönben a fenntarthatósághoz. Kiválasztáskor fontos megtalálni azt a valakit, akiben veleszületett vállalkozói szellem van és hajlandóság az üzleti kockázatra.
- A roma közösség, amivel dolgozunk, jó kiválasztásához számos kritérium teljesülésére van szükség. Bár ez a program sikeres lehet sok kis falu szegregátumában, van néhány közösségi vonás, amely könnyebbé teheti a sikert. Ezek közé tartozik a roma közösség vezetési dinamikáinak megértése. Ha a közösség vezetői nem támogatóak, akkor nehéz lesz a helyi romák érdeklődését felkelteni a program iránt. Ha több, erősen versengő csoport van a közösségben, akkor a program iránt nem alakul ki érdeklődés. A megértés egyetlen módja, ha kapcsolatban állunk a roma közösséggel, hiszen ez segíti az NGO-t abban, hogy megértse a közösség politikai és vezetési környezetét.
- Képzett mezőgazdasági és vállalkozási tanácsadók helyben elérhetőek, segítsenek a helyszíni látogatásokkal. Fontos, hogy olyan tanácsadók legyenek, akik akarnak romákkal dolgozni és konzultációt folytatni a helyszínen, a szegregátumokban. Ezek a konzultációk segítik a Földterület Alapítványt is, hogy tisztában legyen a változásokkal és a résztvevőink lappangó problémáival, még mielőtt azok a felszínre kerülnek.
- Pénzügyi támogatás konzervatív hitelezési gyakorlattal és stabil alacsony kamatlábbal, ami nem változik (a Földterület Program egy állandó, 6%-os kamatlábbal működik.) Fejlesztünk hitel-jóváhagyási kritériumokat, amelyek magukban foglalják a pályázó meglátogatását és kapjuk meg a vállalkozási vagy mezőgazdasági tanácsadók hozzájárulását. Bár a roma pályázónak a hitelt vissza kell fizetnie az NGO-nak, de a vásárlásokat közvetlenül a Földterület Alapítvány végzi.
- A földterület mint eszköz segítségével a földterület fedezetté válik, amelyet mint biztonsági hálót tud használni a Földterület Alapítvány a



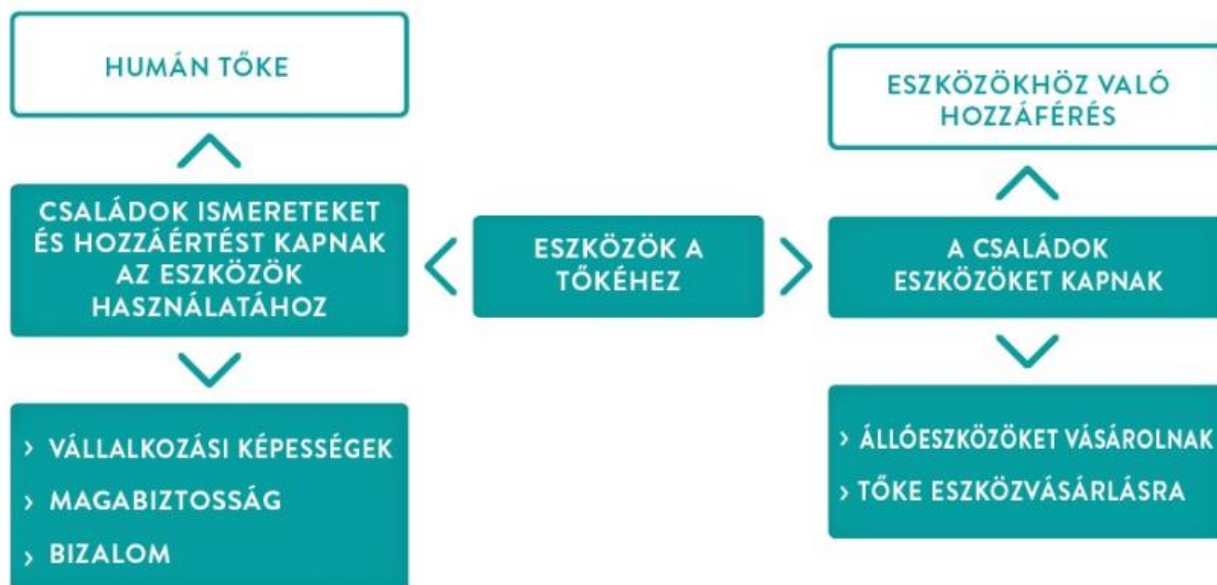
visszafizetési időszak alatt. Amikor a földterületet kifizetik, és az okirat átszáll a pályázóra, ez az eszköz a jövőbeli növekedés alapjává válik, és végül is lehetővé teszi, hogy a pályázó a saját tulajdonán dolgozzon.

- A pályázó kiválasztása a program sikerének kulcsfontosságú része, és a Földterület Alapítvány nem használ standard eljárást erre. Az évek tapasztalata fontos szerepet játszik a végző kiválasztásban, és a pályázókkal otthonaikban való találkozás adja az alapot az „ösztönös” döntéshez. A Földterület Program tartalmaz még néhány más, konkrétabb jellegzetességet: kaptak ezelőtt valaha kölcsönt a romák és visszafizették azt?; befejezte korábban bármely családtag a 8 osztályt?; az egyén munkatörténete; referenciák a közösségtől.

Összefoglalás és következtetés

E program célja, hogy kisebbségi családok stabil gazdasági egységekké váljanak, amelyek működőképesek a társadalomban és sikeresek a gazdasági rendszerben. Annak érdekében, hogy ez a cél megvalósuljon, a Földterület Alapítvány a „humán” tőke javítására összpontosít, ismereteket, hozzáértést és folyamatos támogatást biztosít azért, hogy magabiztosságot és bizalmat építsen. Ugyanakkor tőkefinanszírozással gondoskodik a családokról, hogy befektetésként munkaeszközöket vásároljanak. A humán tőke és az eszközök által képezzé tett családok tudása és hozzáértése átvezeti a kisebbségi családokat a jövedelemszerzés és integráció útjára, s bebizonyosodott, hogy ez sikeres megoldás.

STABIL GAZDASÁGÚ CSALÁDOK MŰKÖDNEK A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI RENDSZERBEN



Fordította Pető Ibolya



Dva bratanki

Gyenes Zsuzsa

Október 23–29. között a Közösségfejlesztők Egyesülete 11 szakembere tanulmányúton vett részt Lengyelországban, a CAL közösségfejlesztő szakmai szervezetnél. A tanulmányút 5 napos programja során megismertük fogadó szervezetünket, tevékenységét, szemléletmódját, módszereit – kiemelten foglalkozva a közösségi központokkal (Local Activity Center – CAL), a minőségi szomszédság kezdeményezéssel, a fogyatékkal élők közösségi támogatása programmal, valamint az értékalapú közösségfejlesztés szemléletével és a képesség-tétel mérésének módszerével. Az idő nagyobb részében olyan intézményeket, szervezeteket és programokat látogattunk meg Varsóban, illetve vidéken, amelyek közösségi központként működnek, de egy fél nap erejéig az is belefért a programba, hogy egy nemzetközi konferencián megismerjük Varsó (Jazdów városrész), Bologna és Koppenhága jó gyakorlatait a város(rész)i szintű közösségi bevonásról.



A gazdag szakmai programból a legmeghatározóbbat, a közösségi központok témáját szeretném körüljárni. A CAL-módszerről és -hálózatról többször írtak már e lap hasábjain. A CAL-koncepció lényege az, hogy a helyi kulturális, szociális, oktatási intézmények tevékenységében mind hangsúlyosabban jelenjen meg a közösségi/ közösségfejlesztő szemlélet és módszertan. Ehhez egy két éves képzést kínálnak az átalakulásra vállalkozó intéz-

mények munkatársainak (egy intézményből több munkatárs részvétele szükséges, mert ez ad biztosítékot arra, hogy a változás valóban létrejöhessen). A képzésen kapott feladatok eredményeként az intézmény – jó esetben – közösségi központtá válik, vagyis a képzés végére működése kiegészül közösségi, közösségfejlesztési tevékenységekkel. Erről az intézmény tanúsítványt kap, és részévé válik a CAL-hálózatnak, melynek keretében többek között továbbképzésben vehet részt.

Három, a tanulmányút során megismert közösségi központot szeretnék bemutatni: egy kifejezetten e célra alapítottat, egy kulturális és egy szociális intézményt.

- PACA – „Ahol a dolgok történnek” (Varsó). A Helyi Cselekvéseket Támogató Központ – CAL Egyesület szakmailag úgy tartotta helyesnek, hogy maga is fenntartója, működtetője legyen egy közösségi központnak: így jött létre a PACA 2013-ban. A PACA tehát nem egy közösségfejlesztő folyamat „eredménye” és nem is egy már működő intézményt alakították át. Létrehoztak egy építészeti és szemléletben is nyitott és rugalmas helyet, és „reklámozni” kezdték a lehetőséget: helyi önkéntesek indítottak különböző programokat. A hely természetes módon ad lehetőséget a kötetlen találkozásra és beszélgetésre, melyekből újabb programok születnek. A közösségfejlesztő szemlélet nem csak abban nyilvánul meg, hogy a résztvevők vállaljanak felelősséget csoportjuk alakításáért, és hogy aki itt kap valamit, az keresse meg, ő mit adhat „cserébe”, hanem abban is, hogy az aktívvá vált csoportvezetőket, résztvevőket helyi közösségfejlesztővé képzik, és hogy – a közösségi házi tevékenység mellett – kisebb helyi kezdeményezéseket is támogatnak.
- SURMA központ (Varsó, Ochota városrész). Ez a lakótelepi közösségi ház korábban katonai nyugdíjasklub volt, jelenlegi formájában 1993. óta működik igazgatónővel, Grażyna Gnatowska-val, aki egy olyan közösségi teret álmódott meg, amelynek működtetésébe a he-



lyi lakosság is bekapcsolódik, egy olyan szomszédságot, amelynek tagjai aktívak és kapcsolatban vannak egymással. Ehhez ő maga is folyamatosan tanult (és idővel maga is képzővé vált). A SURMA igazi motorjává vált a helyi cselekvésnek, s kezdeményezőből jellemzően koordinátorra és mentorra vált. Jó példa erre a szomszédságünnep, amely a központi szervezésből egyre inkább átkerült a helyi önkéntesek kezébe, s melynek eredménye az a helyi aktív lakosokból álló csoport, amely – a szomszédságünnepen kívül – a legkülönbözőbb tanfolyamokat és programokat szervezi. A közösségi ház nem csak a helyi lakossággal, hanem helyi intézményekkel is kezdeményezte az együttműködést, így jött létre például partnerség a SURMA és egy helyi iskola, valamint a családsegítő között, melynek keretében munkacsoportokban dolgozva reagálnak a helyi problémákra, illetve dolgoznak az egyes célcsoportokkal: az idősek számára információs kiadványt jelentettek meg, a fiatalok számára az iskolák tornatermeit nyitották meg az iskolaidőn kívüli sporttevékenységre stb. A SURMA mostanáig a kerületi művelődési házhoz tartozott, de a helyi lakosságnak tartott ingyenes programjaival és más tevékenységeivel folyamatosan kilógott a hagyományos művelődési házi tevékenységből, nem volt megjeleníthető a közművelődési statisztikában sem. Ezért a jövőben egy másik intézményhálózat részeként folytatja működését.¹⁹

- Közjóléti központ (Tfuszc). Katarzyna Rostek 11 éve lett a járási szociális intézmény vezetője. Szociális munkásként azt tapasztalta, hogy esetmunkával nem lehet társadalmi változást elérni, ezért fordult a közösségi munka felé, melynek megvalósítására intézményvezetőként nyílt lehetősége. (Azt vallja, hogy ha a társadalom változik, az intézmény(ek)nek is változnia kell.) A közjóléti központ önkormányzati intézmény, melynek rugalmasságához az is hozzájárul, hogy egy általuk kezdeményezett, hátrányos helyzetűeket támogató szomszédsági egyesülettel, s annak társadalmi vállalkozásával szimbiózisban működnek. Az egyes tevékenységek összefonódnak, egymást kiegészítik, erő-

sítik. A közjóléti központ „arca” a PIK Klub (neve a segítség, integráció, kommunikáció szavak kezdőbetűiből áll), a művelődési ház földszintjén bérelt klubhelyiség, egyben kávézó. A klub a kötetlen együttléten kívül programok helyszíneként, valamint az egyes tevékenységek eredményének bemutató és árusító helyeként is szolgál. A közjóléti központ egyik meghatározó tevékenysége a Harmadik Kor Egyeteme (mely az idősek nonformális képzésének Lengyelországban országosan elterjedt módja – jellemzően civil szervezeti formában, a tífuszcival együtt csupán 5 Harmadik Kor Egyeteme működik szociális intézmény részeként). A Harmadik Kor Egyeteme úgy indult, hogy a megrendelőként fellépő idősek számára nem megszervezték az igényelt programokat, képzéseket, hanem abban támogatták őket, hogy azokat ők maguk szervezzék meg. Mára az egyetem tevékenysége az előadásokon és a tanulók által alapított csoportokon, tanulókörökön kívül kirándulásokra, utazásokra, kulturális programok látogatására is kiterjed, s a résztvevő idősek önkéntesként az egyetemen kívüli programokat (pl. iskolai korrepetálás) is indítanak, valamint az egyetem szervezésében és a forrásteremtésben is aktívan közreműködnek. Az értelmes tevékenységnek és az általa szövődött kapcsolatoknak köszönhetően a korábbi 60 helyett ma már csak 30 idősen kell házi gondozást nyújtaniuk. Másik meghatározó tevékenységük a Munkaerő-piaci integrációs klub, melybe az intézménynél a munkanélküliek szociális ellátása iránt érdeklődőket tudják bevonni, s őket csoportba integrálni (pl. munkanélkülivé vált kismamák), számukra képzéseket és egyéb szolgáltatásokat nyújtani. A munkaerő-piaci integrációs klub saját helyiséggel rendelkezik. A tartósan munkanélküliek számára egy védett munkahelyet alakítottak ki, ez a Mézfallu. A Mézfallu egy – a méhek életét megjelenítő, ismeretterjesztő táblákkal is felszerelt – virágoskert és játszótér, melyhez egy képzési program is kapcsolódik, jellemzően iskolás csoportok számára. A kert kialakításában és a képzésekben a Harmadik Kor Egyetemének önkéntesei is részt vettek. A közjóléti központ egy, a gyerekek és családok számára nyitott közösségi teret (és ehhez kapcsolódó közösségi programokat, valamint gyerekjóléti és fejlesztő szolgáltatásokat) is működtet.

¹⁹ Varsóban a városi önkormányzat – a „hagyományos” intézmények. pl. művelődési házak mellett – egy közösségi központ hálózatot is támogat, ennek része a PACA, és ennek lesz része a SURMA központ is.



A közösségi központok bemutatásához hozzá kell tennünk a CAL közösségfejlesztő egyesület aktuális viszonyulását a CAL-projekthez. Korábban az intézményekre, azok tevékenységének közösségivé alakítására fókuszáltak, ma inkább a lakosságra, akiknek mozgalmá megváltoztathatja az intézményeket. A szakemberek képzésében pedig az animátorrá válás felé mozdultak el már korábban (a lengyel szociális animációról, a szociális animátorképzésről szintén volt már szó a Parolában), ma pedig minél több olyan szakembert szeretnének képezni, akik nem csak a gyakorlatban, hanem az elméletben is otthon vannak, illetve képzőként is tudnak működni. Országos szinten 60 ilyen szakemberrel tudnak jelenleg együtt dolgozni.

Sokat láttunk és tapasztaltunk, de nem csak szakmailag gazdagodtunk, mert a szakmai programhoz kulturális és kulináris élmények is tartoztak. Długosiodło járásban az egyik faluban sóval és kenyérral vártak, majd lengyel dalokkal fogadtak és kemencés házi (zsíros) kenyérral vendégeltek meg minket a helyi egyesület népviseletbe öltözött asszonyai, a másik faluban a Háziasszonyok Egyesülete főzte az ebédünket helyben szedett gombákból a hagyományos gombóccal, a harmadik faluban a helyi gyógynövényeket, másnap Tłuszcz városban a környék mézeit ismertük meg. Varsóban egy társadalmi vállalkozás megváltozott munkaképességűeket foglalkoztató étkezdéjében ettük a káposztalevest. (Az esti szabad időben a varsói közösségi turisztáskodás sem maradt el az – újjáépített – Óvárosban tett sétákkal, a Szovjetunió ajándéka-ként a város fölé magasodó Kultúra és Tudomány Palotája tetejéről szétnézéssel, a – nem feltétlenül lengyel – éttermekkel és sörözőkkel.)



Végezetül egy személyes vallomás: Korábban része volt az életemnek a nemzetközi munka: tanulmányutak, projekttalálkozók, együttgondolkodás és együttműködés, a hétköznapiéltől eltérő, intenzív munkahelyzetek és együttlétek közeli és távoli kollégákkal – egyre jobban hiányzott ez az élmény és inspiráció. Megkaptam – és többet is. A többletet Lengyelország adta – és a magyar kollégák. Lengyelország, mert szerettem németekkel, osztrákokkal, angolokkal, írekkkel, olaszokkal, sőt szlovénekkal és románokkal is dolgozni nemzetközi együttműködésekben, de sosem éreztem ennyire közelinek, a magyarországihoz hasonlóan a szociokulturális és a szakmai közeget, mint most, Lengyelországban. A kollégák, mert azon kívül, hogy szakmailag is nagyon hasznosak voltak a közös tapasztalatok és beszélgetések, a lelkemet is feltöltöttem. Ha ugyanis kollégának azokat nevezzük, akikkel azonos a szakmai identitásunk, hasonlóan gondolkodunk, és egy nyelvet beszélünk, akkor be kell látnunk, hogy a mindennapi munkában jórészt „egyszemélyes intézmények” vagyunk, közösségfejlesztő kollégák nélkül. Ritka az olyan alkalom, mint ez a tanulmányút, amikor hosszabban együtt lehetünk, és egymásból erőt meríthetünk – a hétköznapiak folytatásához.

A Parolában korábban megjelent írások a CAL-ról:

2003/3. szám:

- Helyi cselekvést támogató központ Lengyelországban (CAL)
- http://www.kka.hu/Kozossegi_Adattar/parola.ar.nsf/b84c8c861998671e8525670c00815721/9635d8294420694bc1256df6005739b0?OpenDocument#TARTALOM%20%2F%20CONTENTS
- Vercseg Ilona: Közösségfejlesztés Közép-Kelet Európában
- Péterfi Ferenc: Az East-East program összefoglalása.

http://www.adattar.net/parola/?page_id=18

Bohdan Skrzypczak: Aktív és tanulóközösség - a gyakorlattól az elméletig
Közösség konferencia az aktív állampolgárságról
2007/1-2. szám.

http://www.adattar.net/parola/?page_id=18

Vercseg Ilona: Társadalmi tanulás – közösségi tanulás,
2013/4. szám.

http://www.adattar.net/parola/?page_id=18

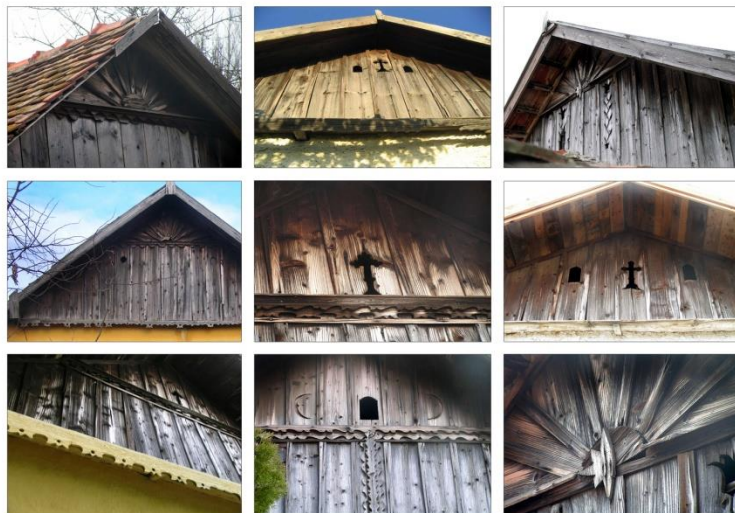


Kincskeresők a Tisza mentén

Óballa mesélő múltja

Hajnal László

Jász-Nagykun-Szolnok megyében, a Közép-Tiszavidéken található Óballa település. A Tiszaparti, mintegy 100 fős község (vagy köznyelvi nevén: 'Bala') közigazgatásilag Törökszentmiklós-hoz tartozik. A lakóházak és a melléképületek jelentős része még hagyományos formát mutat: az Alföld építészeti gyakorlatának megfelelően vályogtéglából, illetve vert fal technikával, két zsaludeszkázat közé taposott, szalmával kevert sárból épült. A modern kor ökológiai gondolkodását soha nem tudatosították az itt élők. Nem hatott rájuk a „viszsa a természetbe” romantikája, mert soha nem éltek városokban, de képesek máig alkalmazkodni a megszokott környezetük adottságaihoz. Csak az utolsó évszázad zaklatta fel az egyensúlyt, mert nem a közvetlen környezethez kell az alkalmazkodás napi feladatát igazítani, hanem távoli stratégiák visszaható következményeit kellene helyi eszközökkel ellensúlyozni. A kultúra az alkalmazkodás képességét, az állandóság értékeit is jelenti az állandó változásban. Az egyéni életidőn belül többször bekövetkező „újraírás” a társadalom magasan iskolázott és széles látókörű tagjait is folyamatos tanulásra, új képességek integrálására készítetik. Ehhez az öregek tapasztalata nem elég, de megtartó alapot adhat egy új nemzedéknek, ha távoli városokban tanul és megszerzi az öregek tudását is.



Óballai házak a XIX-XX. sz. fordulójáról képeklapon, 2013

Még élnek a faluban helyiek, bár a harmadik utcát „pesti” utcának hívják. Az egyszerű deszkaoromzatos, kétablakos kis házakat az építők a családfők erejét megtöbbszöröző közösségi összefogásban emelték ki a földből. Ezek a korábbi hajlékok itt-ott már az elmúlás szakaszában mutatkoznak, a feladatuk beteljesedett. A végén nyom nélkül mennek vissza a természetbe, visszafogadja az épületeket a környezetük.

A három párhuzamos utcából álló településen templom nincs, a vallási-közösségi életet egy harangláb és egy kőkereszt jelzi, illetve az egykori Klebelsberg-féle iskolaépületben tartott istentiszteletek szolgálják évente egy alkalommal. Vasárnap délutánonként kinyitják az ifjúság számára az épületet, valamint könyvkölcsönzés is zajlik ebben az időben, bár nem forog nagyon az állomány. A közösségi élet mellett több helyszínen zajlik. A kocsmá kis udvarát padok és virágok díszítik – gyakran találunk itt beszélgető embereket, a kocsmá előtti kocsibejáró betonján alkalmi tűzzel és bográcsállvánnyal. A buszmegálló hasonlóképpen „beteljesíti” a közösségi színtér kritériumait. A találkozási ponton kicserélődnek az információk a buszt várva, mely három alkalommal fordul meg naponta, s itt áll meg a köz-



étkeztetés ebédes autója is naponta egy alkalommal. Egy helyi fiatal pár, festéket kérve a település önkormányzati képviselőjétől, tájképet festett a szocreál megálló falára, ami egyik hangulatelemévé vált a várakozásnak. Ma már nagyon ritka az országban, de itt el sem maradhatna, hogy a falu egy szem vékonyka harangjának a kötelét minden délben Pali bácsi húzza saját maga – s nem valami időgép. A harangok beszélnek, üzenetet visznek az embernek. Ez a messzire hangzó jelzés a nap közepén jóval túlmutat gépesített korunkon: a „humán erőforrás” nem nélkülözhető hozzáadott érték, mely ez esetben átvészelte a gépesítés korszakát, és naponta rendezti a teret és igazítja helyre az időt.

tagjaiknak magyarázva, hogy hol is járnak most. Arcvonalokból raktak össze emlékeket és könyves szemekből olvastak sorsokat.



Törökné Szőke Marianna leányával a családi kép előtt



A Tekes család egy 1944-es fénykép előtt

Ahol megbomlik a szerves kultúra egysége, s a művelődésszervező célja az elszakadt társadalmi szövetet megfoltozni, ott a közösségfejlesztés tudománya hivatott szakértőként megjelenni. A közösségfejlesztés eszközeit alkalmazva született egy kísérlet az apró kis település önazonosságának megerősítésére. A saját erőforrásfeltárás első lépéseként régi fotók gyűjtése kezdődött a faluban élőkől és az elszármazottaktól. A beérkezett anyag digitalizálásra került, majd jött az első, 2005-ös kiállítás megrendezése a begyűjtött anyagból. Az első lendülettel összegyűlt 270 apró fekete-fehér képből száz lett kiemelve és felnagyítva, így a technika segítségével láthatóvá váltak eddig soha észre nem vett részletek is. Az anyagból rendezett kiállítás hírére megindult az elszármazottak vágyakozása szülőfalujuk iránt, messze földről érkezett idős emberek fürkésztek egymást, csodálkozó fiatal család-

Erre az alkalomra közel ezer ember jött el a városból, ahol a legtöbben telepedtek le az óballai fiatalok közül a tanyasi-falusi életforma végítéletét követően. Jöttek a környező településekről és távoli városokból is elszármazottak. Egy kilencven év feletti tanító néni, *Szebeni Lászlóné* is eljött erre az alkalomra Szolnokról, a negyvenes években tanított itt férjével, míg nem a háborúban megözvegyült. Háború előtti tanítványai ekkor a nyolcvanas éveikben jártak.





Szebeni Lászlóné 1945-ig tanított Óballán

A digitalizált anyag növekedésével 2014-ben újra megrendeztük a kiállítást, s a tárlatot ismét *Polyák Albert* nyitotta meg, akárcsak 2005-ben – második alkalommal már a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai igazgatójaként.

A kiállítás megnyitása előtti estén nyilvános vetítésen került megbeszélésre, hogy kik vannak a képeken, milyen események alkalmával örökítették meg a régmúlt idők fontos pillanatait. Mindenki adatközlővé válik a régi családi-, iskolai- és más települési életképek felelevenítésekor, feltárul a mély-emlékezet, eddig ismeretlen, mások által őrzött fényképeken ismerik fel egykor élt családtagjaikat a résztvevők. A személyes tartalom által az objektív történelmi leírások kiegészülnek az egyéni legmegélt történelemmel.

A visszaemlékezés ünnepi alkalommá vált, a kiállítás látogatói főszereplőkké lettek a régi fotók titkainak felismerésekor. Bebizonyosodott, hogy a szülőhely vagy választott élőhely mélyebb megismeréséből a mai kor embere erőt meríthet a felgyorsult mindennapokhoz. A múlt lenyomataival való találkozás lehetővé teszi a maradandó értékek megismerését, a szemlélő megtapasztalja az elődök által megélt hitelességet, tudást és minőséget. Nem a múltba révedés a végső állapot: az emlékező a nosztalgikus érzéseinek egy pillanatra elidőzhet, mert érintetté válik – az emlékek érintetté teszik –, s aki nemcsak beleszületett ebbe a tágabb közösségbe, hanem választotta is a települést életideje helyszínének, az a település jelenének és jövőjének is építőjévé lesz, s ezzel a mélymerüléssel már meg is érkezett a jelen valóságába!



Vetítés a kiállítás képeiből

A modern közösségiség feltételezi az aktív részvételt a település sorsának alakításában, s ezt tették elődeink teljesen természetesen, szerepet vállalva a közösségi élet minden területén.

A helyben található értékek felismerése, feltárása visszatánítja a megrendült önbecsülést és erősíti a helyi identitást, képessé teszi az ott élőket értékeik felvállalására és képviselésére. Megfigyelhető több évtizedes értékzavar a magyar vidéken. A tanya, a falu, a kisvárosi lét elveszítette korábbi funkcióját, ami a táji térszerveződésből szervesen kialakult, egykor teljes értékű térségi szerepet jelentett számukra az adott szinteken. A „falu” kisebbségi érzéseit kompenzálva utánozza a szerintük városi életforma jegyeit. Megfigyelhető az értékvesztett gondolkodás következményeként az utcai megjelenés változása az épületeken. Emberarcát szimbolizáló kétablakossága helyett redőnyös

ablakú „egyszeműre” változik a ház, s a tartalom megértése nélkül eltűnik az ősi időkbeli átörökölt vértelkek, deszkaoromzatok, néhány generációval korábban világosan közvetített, hármas világot megjelenítő szimbólumrendszere. A régi képek erre is alkalmasak, gondolkodásra készítetnek a saját kultúráinkról még éppen a feloldódás előtti pillanatokban.



Találkozások a jelenben

A Kunság szülötte, Győrffy István így fogalmaz már 1939-ben:

„Európa nem arra kíváncsi, hogy átvettünk-e mindent, amit az emberi művelődés nyújthat, hanem arra, hogy a magunkéból mivel gyarapítottuk az európai művelődést.”

/Győrffy István 1884-1939, *A néphagyomány és a nemzeti művelődés*, Budapest, 1939./

A program révén nem lettek megoldva a vidék problémái, de kicsi lépések születtek a települési megtartóerők felébresztésére egy hosszú távú fejlesztőfolyamat részeként.

A megvalósult program elemei:

- Fotógyűjtés helyi családoknál és elszármazottaknál, jelenleg a folyamatos gyűjtésnek köszönhetően közel ötszáz régi fénykép digitalizálása történt meg, az állomány egyre duzzad, mindig bukkannak fel újabb ismeretlen képek. Egy adott kép jelentősége leginkább közösségi jellemzői alapján körvonalazódik, valamint a személyes érintettség is nagy hatással van a résztvevőkre, az innen elszármazottakra. (2005-2016)
- Digitalizálás, vetítés, nyomtatás, laminálás, kiállítás rendezés
- Képeslapkiadás régi fotókból, 16 féle (2013. Óballáért Egyesület)
- A Nemzeti Művelődési Intézet Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Irodája 2014-től bekapcsolódott a 2005 óta a helyi egyesület által elindított feltáró munkába. „Történelmi pillanatok Óballa életéből” címmel - Galsi Zoltán helytörténész előadása egykori adatközlők írásai, az Egri Főegyházmegyei Levéltár anyaga és a korabeli folyóiratok kutatása alapján. (2014. szeptember 6.)
- „Egyszer volt rég...” címmel archív fotók vetítése óballaiak és elszármazottak részére, 25 érdeklődő részvételével. Első alkalommal mindössze 19 régi fénykép került bemutatásra, olyan sok mondanivaló adódott a vetítés alatt. A téma feldolgozása folyamatos a közbeszéd és a hétköznapi találkozások által is. A nyilvános vetítésre a belépő a helybeliek által készített sütemény volt.
- (2014. szeptember 5.)
- Kiállítás archív fotókból, a válogatással is kiemelve a korabeli közösségi eseményeket. Megnyitó: Polyák Albert. (2014. szeptember 6.)
- Három előadás hangzott el Óballa történetéből (2016. január 19.)
Héja László: Bala középkori- és kora újkori története
Galsi Zoltán: A Balai Földvevő Társaság és a balai keresztek története
A megelőző kutatómunkát, az előadásokat és az előadás anyagát tartalmazó kiadványt a Nemzeti Művelődési Intézet támogatta. (2015. ősz)
Hajnal László: Az óballai templomépítési törekvések története – előadás (2016. február 23.)

HAJNAL LÁSZLÓ művelődésszervező, közösségfejlesztő (Törökszentmiklós, 1964.) Gyermekkorát alföldi tanyai iskolában töltötte, ahol tanító szülei „lámpásként” fogták össze a tanyavilágot. Egyetemi diplomát Péccsett szerzett művelődésszervező szakon, közösségfejlesztést a Civil Kollégiumban tanult Kunbáonyban. Szakmai munkáját lakótelepi környezetben kezdte az Újpalotai Közösségi Házban, majd civil szervezetekben és kisvárosi művelődési házakban dolgozott. Szakmai állomások: Zsókvár Galéria alapítása (Bp.), Régi Zene Nyári Egyetem (Tokaj), Lukács Mozgó Ifjúsági Kulturális Központ, Óballai Alkotóház, Vécsey Emléknep, Utcazene Fesztivál (Törökszentmiklós). A Nemzeti Művelődési Intézet Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Iroda vezetője 2013-2016.



Megjelent Nyírmártonfalva első falukönyve

Helyi emberek írták, helyi emberekről, helyi embereknek

2016. november 18-án bensőséges ünnepség keretében átadták Nyírmártonfalva első falukönyvét a helyi művelődési házban.

A Falukönyv Írók Körének ajánlása a könyvből

„Tisztelt Olvasók!

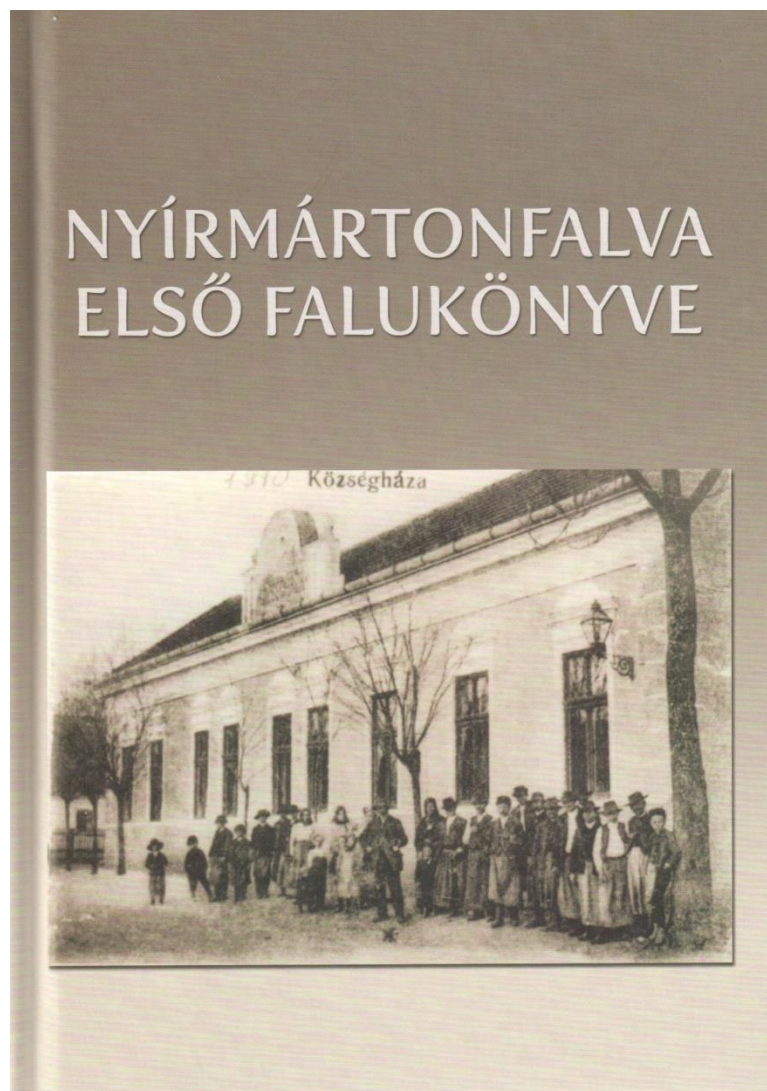
Szeretettel és tisztelettel adjuk át és ajánljuk figyelmükbe Nyírmártonfalva első falukönyvét, amely másfél éves közös munkánk gyümölcse.

Jellemzője, hogy „Helyi emberek írták, helyi emberekről, helyi embereknél”. Az volt a célunk, hogy emlékekből összegyűjtsük, leírjuk és közreadjuk a településünk múltjának mozaikjait, úgy, ahogyan azt az itt élők átérték, és ahogyan az emlékezetükben megőrizték.

A legkorábbi dokumentum, amire rábukkanunk, 1794-ből származik, időben ettől számítva az 1960-as évek végéig tartó időszakot mutatjuk be, a teljesség igénye nélkül. 41 írás, 247 fotó és dokumentum és közel ezer – itt élő, innen elszármazott, tisztséget betöltő – ember neve szerepel az írásokban. Reméljük, mindenki talál rokont, ismerőst, vagy önmagára ismer az írásokban, fényképeken.

Településünk múltja rendkívül gazdag és színes. Ez a gazdagság azt itt élők lelkületében, hitében, a faluhoz, a földhöz való ragaszkodásában, a szegénységet és elmaradottságot túlélni akarásában, leleményességében érhető tetten, amikor feltárul előttünk egy család vagy egy ember sorsa. Elődeink sorsfordító időkben éltek meg, voltak veszteségeik, de voltak meghitt ünnepeik, derűs közösségi alkalmak is. A fotókról ránk tekintő emberek szemében minden benne van, olvassunk hát a tekintetükből!

Az utolsó óra utolsó perce volt talán, amikor elkezdtük ezt az értékmentő munkát, hiszen megtapasztaltuk azt is, hogy már alig élnek közöttünk a múlt szemtanúi közül, akiktől megkérdezhetnénk, hol is volt egy egykori bolt, mikor, mi és hogyan történt egy eseményen, kik láthatóak egy régi fotón.



Számunkra élmény, öröm és tanulság volt felfedezni a múltat és annak sokszínűségét! Természetesen tudjuk, hogy sok mindenről írhattunk volna még – hiszen közel 200 év történéseiből válogattunk –, lehetne teljesebb egy-egy fotóválogatás, még pontosabb egy névsor. Abban bízunk, hogy lesz folytatás, és a tapasztalatokkal, amelyeket most szereztünk, gazdagabbá tehetjük majd a következő falukönyvet.

Mindenkinek hálás köszönettel tartozunk, aki a munkánkat segítette, akár úgy, hogy írt kiadvá-

nyunkba, akár úgy, hogy mesélt a múltról, vagy ha dédszülei, szülei „kincsei” között kutakodott azért, hogy átadhasson számunkra egy megsárgult fotót, levelet. Köszönjük azt is, ha valaki egy jó szóval érdeklődött munkánk iránt, vagy szakmai tanácsot, bátorítást adott.

Azt is mondhatnánk, sokszor nem is kezünkkel, hanem a „szívünkkel” írtuk ezt a kiadványt! Kívánjuk, hogy Önök is így olvassák!

Erdős Gáborné, Groskáné Piránszki Irén, Kövérné Könnyű Brigitta, Oláh Sándorné, Boros Eszter, Ternován Tiborné Dankó Rita, Almási Sándor, Nyári István

A könyv tartalmának rövid összefoglalása

A Becsüld a múltat fejezetben emberi sorsok elevenednek meg, visszaemlékezések és fényképek segítségével idézzük meg a régmúltat. Ahhoz azonban, hogy ezek a részek egészévé álljanak össze, először az egészet kell látnunk. Ez a küldetése ennek a fejezetnek. A Tények, dokumentumok településünk múltjából összeállításba 1901, 1929, 1939-ben kiadott könyvek által mutatjuk be egykori falunkat, lakóit, földesurait és azt, hogy hogyan éltek elődeink. Megismerhetjük a Nyírmártonfalvai Református, Görög katolikus Egyházközség és a Baptista gyülekezet történetét. Ha ma elme gyünk a régi iskoláink előtt, talán eszünkbe sem jut, hogy ezek a településünk legrégebbi épületei. Az Iskoláink – a múltunk krónikásai írásban megismerhetjük múltjukat. Ezen túl emléket állítunk az egykori „Zsuzsi” erdei kisvasútnak. A fejezetet a Házak, emberek falunk egykori utcáin fotó összeállítás zárja,

A **Kötődések** fejezetben olyan emberek írásait, visszaemlékezéseit adjuk közre, akik itt születtek, vagy családjuk itt töltötte életük egy részét és a mai napig kötődnek településünkhöz. Ezt a fejezetet a Régi családi fotók válogatás zárja.

A **Sorsok emberek** fejezetben többségében az élet (születés, halál) és a munka (kender és dohány feldolgozás, cselédsors stb. jeles alkalmaihoz kapcsolódnak az írások, ezen túl egy-egy emberi sors, családtörténet is élénk tárul.

A **Mesteremberek** fejezetben az egykori mesterembereknek (juhász, kovács, asztalos, cipészek, hentes, asztalos, szikvízkészítő, tejcsarnokos) állítunk emléket. A fejezetet a régi boltok, kocsmák fotó összeállítás zárja.

Az **Ünnepek** fejezetből kiderül elődeink sorsfordító időket éltek meg, voltak veszteségeik, de voltak meghitt ünnepeik, derűs közösségi alkalmak is. Bemutatjuk a helyi húsvéti illetve a karácsonyi - szilveszteri-újévi ünnepi szokásokat az 1950-es évekből, valamint a bálók, műkedvelő előadások, majálisok világát. A fejezetet az Életképek fotó válogatás zárja.

Szerkesztette: Groskáné Piránszki Irén

A kiadvány a Falukönyv Írók Körének szellemi műhelyében készült, 1570 óra önkéntes munkával, másfél év alatt.

A munkát 90 közreműködő segítette (akik írtak, meséltek, fotót, dokumentumot, vagy információt adtak) és jó tudni, hogy 73 fő előzetesen anyagilag támogatta a kezdeményezést. *A falukönyv elkészítésének infrastrukturális és technika feltételeit a Kelet-magyarországi Közösségszolgálat Alapítvány, Debrecen biztosította, ezen túl szakmai segítséget nyújtott a kiadvány elkészítéséhez.* (Kuratóriuma: Groskáné Piránszki Irén elnök, Józsa Kálmán, Pocsajiné Fábián Magdolna)

Kiadója: Nyírmártonfalva Község Önkormányzata
Megjelent: 2016 novemberében

A falukönyvet a közreműködők és támogatók mellett minden - a településen lakó család - ingyenesen megkapja, átveheti a könyvtárban.

A munka iránt érdeklődők az alábbi közösségi adattárakban vehetik kézbe a kiadványt:

- Kelet-magyarországi Közösségszolgálat Alapítvány (4029 Debrecen, Maróthy György u. 5-7. www.eck.hu/adattar, e-mail: adattar@t-online.hu);
- Közösségfejlesztők Egyesülete (1074 Budapest, Szövetség u. 35. 201-5728, 30 8685909, www.kofe.hu, kofe@kkapcsolat.hu);
- Közösségi Kapcsolat Alapítvány közösségi adattára: www.kka.hu, mely a Közösségfejlesztők Egyesülete honlapjáról érhető el: www.kofe.hu/Kozosségi_Adattar.

További hírek:

<http://www.nmi.hu/hu/Nemzeti-Muvelodesi-Intezet-Hajdu-Bihar-Megyei-Iroda...>

<http://www.kofe.hu/8-hirek-aktualitasok/75-megjelent-nyirmartonfalva-elso-falukonyve>



MEGJELENT!

Civilek hatalma – a politikai tér visszafoglalása

Civilek hatalma – a politikai tér visszafoglalása címmel jelent meg 2016 novemberében a Noran Libro kiadónál, Antal Attila szerkesztésében egy tanulmánykötet, amely sokoldalúan járja körül, elemzi a civil társadalomnak ezekben az években kialakult ellentmondásos helyzetét.

A könyvben 14 szerző: Ágh Attila, Antal Attila, Bíró Endre, Kerényi Szabina, Kuti Éva, Lehotai Orsolya, Nagy Ádám, Oross Dániel, Péterfi Ferenc, Sebestény István, Torma Judit, Tóth Fruzsina, Varga Áron és Zsolt Péter írását válogatta össze a szerkesztő. A kötet létrejöttében fontos megemlíteni Ágh Attila tiszteletre méltó gondoskodásának érdemeit, elvitathatatlan jelentőségét.

Ahogy arról a december elején, az Örkény Könyvesboltban tartott nyilvános bemutatón is szó esett, a témával régen foglalkozó kutatók, de egészen fiatalok és gyakorlati szakemberek is megtalálhatóak a szerzők között.

Az első fejezetben a civil társadalom elméletéről és szerkezetéről szóló értekezések találhatók. Itt a civilek hatalmáról illetve a közjó és a civilek viszonyáról olvashatunk; aztán arról, hogy a kormányzati szándékok változása milyen szerkezeti átalakulásokat eredményezett ebben a szektorban; továbbá az alulról szerveződő mozgalmak csapdájáról.

A második fejezetbe válogatott írások a Civilek, közhatalom és közbizalom fejezetcím alatt jelennek meg. Ebben a jogi szabályozás változásainak/töréseinek alakulásáról, az államnak a civil társadalommal szembeni „bűneiről”, az ifjúság részvételi esélyeiről és a súlyok-ellensúlyok aránytalanságáról szóló írások találhatók - utóbbiban a közösségfejlesztők éves közbizalom felmérése is napirendre kerül.

A következő fejezetben civil ügyek, esetek kerülnek bemutatásra, elemzésre: a lakhatási válság, a hazai genderellenes mozgolódások, a kormányzati civilek versus „norvég ügy”; s egy, a Civil Rádió-

A CIVILEK HATALMA

A POLITIKAI TÉR VISSZAFoglalása



ban lezajlott adássorozat kapcsán a műsorokban szereplő civil szervezetek deliberatív megszervezésének kísérletéről írnak a szerzők.

A záró-tanulmányban Kuti Éva elemzi a civil szféra változási folyamatait, azt vizsgálva, a jelenlegiek tartós trendek, vagy pusztán múltó zavarok.

A könyvesbolti forgalomban beszerezhető a friss kötetet azoknak ajánljuk, akik kívülről, vagy éppen a napi gyakorlatuk kapcsán kötődnek a civil társadalomhoz, de hasznos a könyv azoknak is, akik tanulmányaikhoz vagy éppen kutatásokhoz keresnek szélesebb perspektívákat, s szeretnének áttekintést szerezni a hazai társadalom változásairól.

<http://progressalapitvany.hu/hirek/megjelent-progress-legujabb-kotete-civilek-hatalma>

Péterfi Ferenc